

Schweizerische Eidgenossenschaft
Confédération suisse
Confederazione Svizzera
Confederaziun svizra

Svájci
Hozzájárulás

A GYÖNGYÖSTARJÁNI VILÁGOS-HEGY ÉS ROSSZ-RÉTEK

kiemelt jelentőségű
természetmegőrzési terület
(HUBN20048)

Natura 2000 fenntartási terve

VÉGLEGES VÁLTOZAT

Készült

**A fenntartható természetvédelem megalapozása a magyarországi Natura 2000 területeken
(Svájci-Magyar Együtműködési Program, Végrehajtási Megállapodás száma: SH/4/8)
című projekt megvalósításának keretében.**

2016. február

KÖRTÁJ
TERVEZŐ IRODA KFT.

Impresszum

Készült **A Fenntartható természetvédelem megalapozása a magyarországi Natura 2000 területeken (Svájci-Magyar Együttműködési Program, Végrehajtási Megállapodás száma: SH/4/8) című projekt** megvalósításának keretében, a 275/2004. korm. rendelet előírásai és egyéb szakmai útmutatók alapján.

SZAKMAI VEZETŐK

Projektvezető: Tóth Péter (MME)

Szakmai témafelelős: Podmaniczky László (SZIE TTI)

Szakmai témakoordinátor: Faragóné Huszár Szilvia (LLTK Nonprofit Kft.)

Kommunikációs felelős: Kovács Eszter (SZIE TTI)

Pénzügyi felelős: Jeney Zsuzsa (SZIE TTI)

VEZETŐ TERVEZŐK

Dr. Szmorad Ferenc (okl. erdőmérnök), Dr. Standovár Tibor (biológus), Dr. Tímár Gábor (okl. erdőmérnök)

SZAKMAI KÖZREMŰKÖDŐK

Marticsek József (független szakértő)

Fabók Veronika, Kalóczkai Ágnes, Margóczy Katalin, Mihók Barbara (AKUT Egyesület)

SZERKESZTETTE

Gallai Zsófia (KÖRTÁJ Tervező Iroda Kft.)

A TÉRKÉPEKET ÉS A TÉRINFORMATIKAI ELEMZÉSEKET KÉSZÍTETTÉK

Skutai Julianna és Molnár Dániel (SZIE TTI GISstudio)

NYELVI LEKTOR

Székely Anikó

NYOMDAI KIVITELEZÉS

Printorg Kft.

ISBN-SZÁM

978-963-269-559-4

2016. február

Tartalom

BEVEZETÉS	07
I. A NATURA 2000 FENNTARTÁSI TERV KÉSZÍTÉSÉT MEGALAPOZÓ DOKUMENTÁCIÓ	09
1. A tervezési terület alapállapot-jellemzése	10
1.1. Környezeti adottságok	10
1.1.1. Éghajlati adottságok	10
1.1.2. Vízrajzi adottságok	10
1.1.3. Geológiai, geomorfológiai adottságok	11
1.1.4. Talajtani adottságok	11
1.2. Természeti adottságok	12
1.2.1. A tervezési területen előforduló közösségi jelentőségű élőhelyek	13
1.2.2. A tervezési területen előforduló közösségi jelentőségű növényfajok	13
1.3. Területhasználat	14
1.3.1. Művelési ág szerinti megoszlás	14
1.3.2. Tulajdoni viszonyok	14
1.3.2. Területhasználat és kezelés	14
II. NATURA 2000 FENNTARTÁSI TERV	29
1. A terület azonosító adatai	30
1.1. Név	30
1.2. Azonosító kód	30
1.3. Kiterjedés	30
1.4. A kijelölés alapjául szolgáló fajok és/vagy élőhelyek	30
1.4.1. Jelölő növényfajok	30
1.4.2. Jelölő állatfajok	30
1.4.3. Jelölő élőhelyek	31
1.5. Érintett települések	31
1.6. Egyéb védettségi kategóriák	31
1.7. Tervezési és egyéb előírások	31
2. Veszélyeztető tényezők	32
3. Kezelési feladatok meghatározása	34
3.1. Természetvédelmi célkitűzés, a terület rendeltetése	34
3.2. Kezelési javaslatok	38
3.2.1. Élőhelyek kezelése	40
3.2.2. Fajvédelmi intézkedések	40
3.2.2. Kutatás, monitorzás	40
3.3. A kezelési javaslatok megvalósításának lehetséges eszközei a jogszabályok és a tulajdonviszonyok függvényében	42
3.3.1. Agrártámogatások	42
FELHASZNÁLT IRODALOM	44

Bevezetés

A Natura 2000 területek az európai közösségi jelentőségű, ritka és veszélyeztetett fajok, illetve élőhelyeik hálózatát alkotják. Kijelölésük célja a közösségi szinten kiemelt fajok és élőhelyek kedvező természetvédelmi helyzetének megőrzése, fejlesztése, illetve helyreállítása. A védelem céljait az Európai Unió két irányelvében határozta meg, amelyekben egyben kötelezi is a tagországokat a Natura 2000 hálózat lehatárolására. Magyarországon 2004-re 512 db, összesen közel 20000 km² (2 millió ha) kiterjedésű Natura 2000 területet jelöltek ki. Ezzel hazánk, a pannoni biogeográfiai régió tagjaként jelentős mértékben járul hozzá Európa természeti értékeinek megőrzéséhez.

A hazai Natura 2000 területek kijelölését az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekről szóló 275/2004. (X.8.) sz. kormányrendelet határozza meg, a területek helyrajzi szám szerinti kihirdetése pedig az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekkel érintett földrészeletről szóló 45/2006. (XII.8.) sz. KvVM rendeletben található.

Az irányelvek céljainak teljesítése érdekében a tagállamok a Natura 2000 területekre fenntartási terveket készítenek. Ezekben egyebek között rögzítik a természetvédelmi célkitűzéseket és a területhasználókkal együtt kialakított kezelési előírásokat, javaslatok formájában. Ezek alapját képezhetik az egyes területeken igényelhető agrár-környezetgazdálkodási kifizetéseknek,

amelyek az aktuális agrár-környezetgazdálkodási jogszabályokban jelennek meg. A fenntartási terv azonban földhasználati szabályokat nem állapít meg.

2012 nyarán a Svájci-Magyar Együttműködési Program támogatásával, a Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület (MME) vezetésével és a Szent István Egyetem (SZIE), valamint a Magyar Tudományos Akadémia Ökológiai Kutatóközpontjának (MTA-ÖK) részvételével program indult a hazai Natura 2000 területek állapotának alaposabb megismeréséért és természeti értékeinek megőrzéséért. A *„Fenntartható természetvédelem a magyarországi Natura 2000 területeken”* című projekt célja, hogy hosszútávon kedvező természetvédelmi helyzetet teremtsen a Natura 2000 területeken, természetvédelmi, gazdasági és társadalmi szempontból is a fenntarthatóságot szolgáló kezelési javaslatok kidolgozásával.

A projekt fókuszpontjában a gyűjtött biotikai adatokra alapozott, a közösségi jelentőségű fajok és élőhelyek hosszú távú megőrzését és javítását szolgáló intézkedések kidolgozása és tesztelése áll. A projekt során a témában jártas kutatók módszertani fejlesztést végeztek egyes adathiányos növény- és állatfajok, élőhelyek, ökológiai faktorok (vadhatás, holtfa) teljesebb megismerésére, és tesztelik ezeket a módszereket.

Emellett a projekt keretében – kiskunsági és mátrai területeken – fenntartási tervek is készültek. Jelen dokumentum a kiskunsági különleges madárvédelmi terület, valamint az ezzel átfedésben lévő természetmegőrzési területek alapvető madárvédelmi, illetve élőhelyvédelmi szempontú kezelési javaslatait foglalja össze.

Jelen dokumentáció a projekt keretében vállalt kiskunsági Natura 2000 területre vonatkozó fenntartási terv – terjedelmi okok miatt – szerkesztett (rövidített), de egyeztetések utáni változata. A tervi anyagrészt 2015-ben egyeztetési anyagként megkapták az országos és területi illetékességű érintett szervezetek, valamint gazdálkodók, véleményezés céljából. A teljes (tervi és megalapozó anyag) változat a projekt keretében fejlesztett honlapon érhető el: www.naturaterv.hu.

Dudás László

Aranyos rózsabogár

I.

A Natura 2000 fenntartási terv készítését megalapozó dokumentáció

1. A tervezési terület alapállapot jellemzése

1.1. KÖRNYEZETI ADOTTSÁGOK

A Gyöngyöstarjáni Világos-hegy és Rossz-rétek Natura 2000 terület a Magas-Mátra kistájon terül el.

1.1.1. ÉGHAJLATI ADOTTSÁGOK

Hűvös-nedves éghajlatú kistáj. A napsütéses órák évi száma a legmagasabb csúcsokon 2000, lejjebb 1900; a nyári időszakban 740-750 óra, ami kb. 10%-kal kevesebb, mint egy azonos földrajzi szélességen elhelyezkedő síkvidéki állomás nyári összege. A téli napfényes órák száma a legmagasabb pontokon eléri a 250 órát, ami 30%-os többletet jelent a síkvidékhez képest; lejjebb 180-200 órára számíthatunk.

Az évi középhőmérséklet széles határok közé esik. Kékestetőn mindössze 5,4 °C, ugyanakkor a Parád-Recski-medence felé eső részen kevéssel meghaladja a 8,0 °C-ot. 10 °C-nál magasabb közép-hőmérsékletek ápr. 25-30. és okt. 2. között fordulnak elő (általában 158 napon), de Kékestetőn a 10 °C-os átlépés csak máj. 5. után következik be, és szept. 25-ig tart ez az időszak (kb. 140 nap). A fagymentes időszak kb. 165 nap. Kékestetőn 160 napnál valamivel kevesebb.

A tavaszi határnap ápr. 30. (Kékestetőn máj. 5.), az őszi okt. 10-15. között van. Az évi abszolút hőmérsékleti maximumok átlaga a csúcsok térségében 26,0-28,0, lejjebb 29,0-32,0 °C között alakul, a minimumoké egységesen -16°C körül van. A csapadék évi mennyisége a kistáj ÉK-i szegélyén 600, a legmagasabb csúcsokon 840 mm körüli. A vegetációs időszak csapadékösszege zömmel 450 mm körüli, de a kistáj ÉK-i részén kevéssel 400 mm alatti. A nagytájon belül itt lehet a legtöbb csapadékos napra (évenként 120 körül) számítani. Mátraszentlászlón

hullott 24 óra alatt a legtöbb csapadék, 172 mm. Évente 80-100 hótakarós nap várható. Az átlagos maximális hóvastagság zömmel 50-60 cm, de a Parád-Recski-medence felé eső részen csak 25-30 cm.

Az ariditási index a tetőkön 0,84-0,88 közötti, a mélyebb területeken 1,00-1,10.

A leggyakoribb szélirány a DNy-i, de elég nagy az É-i, ÉK-i szél gyakorisága is. A tetőkön az átlagos szélesség 4-5 m/s, a völgyekben 2-3 m/s.

A területet éghajlata alkalmassá teszi az erdőgazdálkodásra és a szélenergia hasznosítására, de kedvező feltételeket biztosít a turisztika és az idegenforgalom, valamint a gyógyászat számára is.

1.1.2. VÍZRAJZI ADOTTSÁGOK

A kistáj a Zagyva és a Tarna mellékpatakjainak (Gyöngyös-, Bene-, Tarnóca-, Parádi- Tarna-, Kövecses-patak) forrásvidéke.

A vízfolyások átlagosan sok vizet vezetnek, de a vízzáró kőzetfelszínen igen nagy vízhozamingadozásúak. Csapadékos időben hamar megáradnak, szárazságban csaknem kiszáradnak.

A Mátra vízfeleslegét tározók útján igyekeznek hasznosítani. Ezek közül a tájhatáron belül fekszik a Csórréti-tározó (12 ha), amelynek fő feladata a Mátra D-i előterének, elsősorban Gyöngyös város környékének ivóvízellátása. Erre alkalmassá teszi a Mátra lefolyó vizét a kedvező minőségi állapot is. Ugyancsak a regionális vízellátást szolgálja a nagyszámú - bár erősen ingadozó hozamú - forrás is. Például, Galyatető Ménes-forrásának hozama 900-0,6 l/s között változik. Ehhez képest a Kékes Százados-kútja 64-23 l/p közötti hozamingadozása kiegyensúlyozottabb. Legnagyobb hozamú a kékesi Nagy-forrás (520-54 l/p). A zömében tömör kőzetű tájban a felszín alatti vízről csak hasadékvíz formájában beszélhetünk. Ennek mennyisége meglehetősen korlátozott.

A Mátra tetőin levő települések mind be vannak kapcsolva a közüzemi vízellátásba. Annál sajnálatosabb, hogy a csatornázottság még ezen a frekvencián üdülőterületen és ivóvízbázison sem teljes körű: a közcsatornával ellátott lakások aránya Mátraszentimrén nem éri el az 50%-ot (2008: 49,6%).

1.1.3. GEOLÓGIAI ÉS GEOMORFOLÓGIAI ADOTTSÁGOK

A kistáj 210 és 1014 m közti tszf-i magasságú, kb. 50%-ban 750 m-nél és további 40%-ban 500 m-nél magasabb, gerinces típusú vulkáni hegység. Itt található az ország két legmagasabb csúcsa (Kékes, Galya-tető). A gerincek csapásiránya többnyire Ny-K-i irányú. A Ny-i rész 100-200 m/km² relatív reliefű (a kistáj átlaga 130 m/km²), É felé meredek, D felé lankás, enyhén Ny-nak lejtő, az átlagosnál (2,9 km/km²) jobban felszabdalt (3-4 km/km²) felszínű, de a DNy-i részekben csak 1-2 km/km² a vízfolyássűrűség értéke. A középső (Mátraházától K-re és Ny-ra eső) területen a relatív relief 200 m/km² feletti, a gerincek csapásiránya É-D-i, É-on meredek lejtőkkel határolt, D-i irányba lejtő, törésekkel előre jelzett völgyekkel erősen felszabdalt (3-4 km/km²). Egyes feltételezések szerint a kistáj Ny-i és középső része az É-D-i futású Nyugati-Mátra gerincével együtt egy egységes - D felé nyitott - félkalderát jelez. A kistáj K-i része litológiai és geomorfológiai is különbözik az előzőektől, látványos reliktumként értelmezhető, DK-i lejtésű, enyhén szabdalt (2-3 km/km²), 200 m/km² relatív reliefű. A felszínen gazdag periglaciális formaegyüttes található.

A kistáj fő szerkezeti iránya a K-Ny-i (a középső részen az É-D-i), s jellemző törések még az ÉNy-DK-i és az ÉK-DNy-i, amelyeket a patakok futásiránya is jelöl. A kistáj É-i és K-i, DK-i peremén bádeni („középső riolittufa”) szint található, a Ny-i és a középső rész eltérő aktivitású vulkáni tevékenységet É-D-i és K-Ny-i csapású törésrendszerekhez

kapcsolják. A DNy-i Ny-i és középső részeket középső piroxénandezit (sztratovulkáni sorozat) és bádeni piroxénandezit (fedő- sorozat) építi fel. A kistáj K-i részének bádeni riolit-andezittufából és andezitből álló K-Ny-i gerinceit É-on szubvulkáni testek kísérik.

A Mátra a belső-kárpáti vulkáni koszorú egyik leginkább bonyolult szerkezetű tagja, így sok kérdésben ma sincs egységes szakmai álláspontra. A legtöbb vitát a főgerinc váltja ki: ennek Ny-i része képviselheti egy egykori kaldera peremét, de vitatéma a gerincen ülő kúpok kitörésközpont jellege is.

1.1.4. TALAJTANI ADOTTSÁGOK

Az igen erősen tagolt, É-ra meredek, D-re lankásabb lejtőjű felszínt uralkodóan agyagbemosódásos barna erdőtalajok borítják, amelyek piroxénandezit és andezittufa málladékra, Mátraszentimre és Parádóhuta környékén pedig harmadidőszaki üledékeken képződtek. Mechanikai összetételük zömmel agyagos vályog. Vízgazdálkodásuk a kötőmelékes felszín miatt szélsőségesen sekély termőrétegű. A Parádóhuta környéki agyagbemosódásos talajok erősen savanyú kémhatásúak. A talajok változatosságát nagymértékben növelte a pleisztocénban végbement anyagmozgás és a krioturbációban megnyilvánuló fagyváltozékonyság. A talajleíráshoz laborvizsgálatok szükségesek a talajképződési és az alapkövetési sajátságok szétválasztása érdekében. A nem vagy gyengén erodált változatok termékenysége nagyobb, mint az erősen erodáltaké (ext. 20-35, int. 30-45). Túlnyomórészt (88%) erdővel borítottak.

A talajlepusztulás következtében 9% területi részarányban terméketlen köves kopárok alakultak ki. A kistáj D-i határvonala mentén viszonylag összefüggő zónában, az agyagbemosódásos barna erdőtalajok közé ékelődve, szmektitos agyagásvány tartalmú fekete nyiroktalajok találhatók (3%). Mechanikai összetételük agyag, vízgazdálkodásuk és termékenységük kedvezőtlen.

Jelentéktelen területi kiterjedésben hidroandeziten savanyú, nem podzolos barna erdőtalajok, a hegylábi felszínek málladékán pedig barnaföldek is találhatóak. Az erdőtalajokon zömmel erdők, a köves, sziklás vázlatokon pedig legelők vannak.

1. 2. TERMÉSZETI ADOTTSÁGOK

A tervezési terület a Magas-Mátra kistájban, valamint a Magas- és a Déli-Mátra vegetációs tájban helyezkedik el. Déli, alacsonyan fekvő részét intenzíven használt, viszonylag értéktelen cseres-tölgyesek borítják. Legértékesebb fás élőhelyei az északi, legmagasabb

régiójának régóta érintetlen törmelékes erdei, emellett a Rossz-rétek nedves és üde gyepeinek maradáka és a Világos-hegy tetejének eredetileg értékes bokorerdei és száraz gyepei emelhetők ki.

A 2014 évi vegetációtérképezés alapján az ÁNÉR szerinti élőhelyi kategóriák az alábbiak:

Név	Jel	%	N2000
Gyertyános-kocsánytalan tölgyesek	K2	49,2	91G0
Cseres-kocsánytalan tölgyesek	L2a	32,2	91M0
Egyéb ültetett tájidegen fenyvesek	S5	4,6	
Mész- és melegkedvelő tölgyesek	L1	3,4	91H0
Bükkösök	K5	2,0	9130
Üde és nedves cserjések	P2a	2,0	
Ültetett erdei- és feketefenyvesek	S4	1,2	
Törmeléklejtő-erdők	LY2	1,1	9180
Molyhos tölgyes bokorerdők	M1	0,8	91H0
Köves talajú lejtősztyepek	H3a	0,8	6240
Tölgyes jellegű sziklaerdők és tetőerdők	LY4	0,7	
Kékperjés rétek	D2	0,7	6410
Franciaperjés rétek	E1	0,3	6510
Nyílt mészkerülő tölgyesek	L4b	0,3	
Sziklai cserjések	M7	0,2	40A0
Galagonyás-kökényes-borókás száraz cserjések	P2b	0,1	
Veres csenkeszes hegyi rétek	E2	0,1	6520
Nyílt szilikátsziklagyepek és törmeléklejtők	G3	0,1	6190,8230
Hegy-dombvidéki sovány gyepek és szőrfűgyepek	E34	0,1	6230
Fűzlápok	J1a	0,1	
Forrásgyepek	C1	0,0	

1.2.1. A TERVEZÉSI TERÜLETEN ELŐFORDULÓ KÖZÖSSÉGI JELENTŐSÉGŰ ÉLŐHELYEK

A 2013-ban aktualizált Standard Data Form (SDF) a „Gyöngyöstarjáni Világos-hegy és Rossz-rétek” kiemelt jelentőségű természetmegőrzési terület (HUBN20048) erdőtervezett tömbjében 8 közösségi jelentőségű élőhelytípus előfordulását rögzíti:

Élőhelytípus kódja	Élőhelytípus megnevezése a 275/2004. (X. 8.) sz. korm. rendelet 4. melléklete szerint	Reprezentativitás (A-D)
40A0	Szubkontinentális peripannon cserjések *	B
6190	Pannon sziklagyepek *	B
6240	Szubpannon sztyepek *	B
6520	Hegyi kaszálórétek	B
8230	Szilikátsziclák a Sedo-Scleranthion vagy a Sedo-albi-Veronicion dillenii pionír növényzetével	C
91G0	Pannon gyertyános-tölgyesek <i>Quercus petraea</i> -val és <i>Carpinus betulus</i> -szal *	C
91 H0	Pannon molyhos tölgyesek <i>Quercus pubescens</i> -szel *	B
91M0	Pannon cseres-tölgyesek	B

* = kiemelt közösségi jelentőségű élőhelytípusok

A tervekészítéshez kapcsolódó terepi adatgyűjtési munkák során a vizsgált erdőtömbben a fentiekhez képest további 5 közösségi jelentőségű élőhelytípus (6230, 6410, 6510, 9130, 9180) jelenlétét állapítottuk meg. Ezek közül 4 egészen kis területen fordul elő és nem is különösebben reprezentatív állományokkal, így az SDF felületére a későbbiekben jelölő értéknek nem javasolt közösségi jelentőségű élőhelyekként („D” reprezentativitás) regisztrálhatók:

- » Fajgazdag *Nardus*-gyepek szilikátos alapkőzetű hegyvidéki területeken és kontinentális európai területek domb- és hegyvidékein * (6230)
- » Sík- és dombvidéki kaszálórétek (*Alopecurus pratensis*, *Sanguisorba officinalis*) (6510)
- » Lejtők és sziklatörmelékek *Tilio-Acerion*-erdői * (9180)
- » Szubmontán és montán bükkösök (9130)

További egy élőhelytípus (Kékperjés láprétek meszes, tőzeges vagy agyag-bemosódásos talajokon (*Molinion caeruleae*) – 6410) viszonylag nagy kiterjedésű és ritka fajokat is tartalmazó állományok-

kal van jelen, így ennek felvétele „C” reprezentativitással indokolt. Erről alább részletes élőhely adatlapot közlünk.

Az SDF adatlapon és a fenti táblázatban szereplő élőhelyek közül a Hegyi kaszálórétek (6520) csak kis foltokban, az újabb térképezés szerint összesen 0,33 ha-on, gyomos állományokkal van jelen, így a „B” reprezentativitás erősen túlzottnak tűnik. Az élőhelyet ajánlott jelölő értéknek, nem javasolt közösségi jelentőségű élőhelyként („D” reprezentativitás) szerepeltetni az adatlapon. Erről az alábbiakban nem közlünk adatlapot. Az SDF felületén eredetileg felsorolt többi közösségi jelentőségű élőhelytípus jelölő élőhelytípusnak minősül (A-C reprezentativitás).

1.2.2. A TERVEZÉSI TERÜLETEN ELŐFORDULÓ KÖZÖSSÉGI JELENTŐSÉGŰ NÖVÉNYFAJOK

A 2013-ban aktualizált Standard Data Form (SDF) a „Gyöngyöstarjáni Világos-hegy és Rossz-rétek” kiemelt jelentőségű természetmegőrzési területről (HUBN20048) az alábbi közösségi jelentőségű növényfaj előfordulását jelzi:

Irányelv melléklete	Magyar név / Tudományos név	Populáció (A-D)
---	Leánykökörccsin (<i>Pulsatilla grandis</i>)	C

A tervekészítéshez kapcsolódó terepi adatgyűjtési munkák során a vizsgált erdőtömbben új, közösségi jelentőségű növényfaj előfordulását nem regisztráltuk.

1.3. TERÜLETHASZNÁLAT

1.3.1. MŰVELÉSI ÁG SZERINTI MEGOSZLÁS

A tervezési területen a Corine Land Cover 2012 adatbázis alapján a főbb, tényleges felszínborítási kategóriák százalékos megoszlása az alábbi:

Név	Arány (%)
Lomblevelű erdő	71,6
Átmeneti erdős cserjés terület	22,7
Vegyes erdő	5,7

1.3.2. TULAJDONI VISZONYOK

A Gyöngyöstarjáni Világos-hegy és Rossz-rétek kiemelt jelentőségű természetmegőrzési terület egyedüli erdőgazdálkodója a 609-es kódon nyilvántartott Mátrafüredi Erdészet.

A területen 52 erdőrészlet 327,46 hektáron helyezkedik el. Ebből 13,77 hektár nem erdőterület, ezeken belül pedig 2,84 hektár állandó gyepterület. 2015-től az Egyszerűsített Területalapú Támogatás (SAPS) kötelező eleme a „Zöldítés”, melynek része az „Állandó gyepterületek megőrzése”. Az állandó gyepterület foltot részben a Natura 2000 oltalom révén, részben a 2015-ben meghatározott tagállami bázisterület megőrzése révén védelem illeti, aminek megteremtése a földhasználók/erdőgazdálkodók feladata.

Az erdőterületek rendeltetés szerint három kategóriába sorolódnak: 17,09 hektár talajvédelmi célokat míg 23,1 ha tájképvédelmi célokat szolgál. 29 erdőrészlet 273,44 hektáron faanyagtermelést szolgáló erdő.

1.3.3. TERÜLETHASZNÁLAT ÉS KEZELÉS

1.3.3.1. Mezőgazdaság

A tervezési területen nincsen mezőgazdasági terület.

1.3.3.2. Erdőgazdálkodás

A JELENLEGI ÁLLAPOTOT MEGHATÁROZÓ ERDŐTÖRTÉNETI ELŐZMÉNYEK

A természetmegőrzési terület tömbje a Mátra délnyugati részén, a hegylábi települések (Gyöngyöspata, Gyöngyöstarján, Gyöngyösolymos) és a Nyikom – Tót-hegyes – Pelyhes-tető – Pizskés-tető által meghatározott gerinc közötti erdőtömb belsejében helyezkedik el. A tervezési területről és annak közvetlen környezetéből – vélhetően a zárt erdőtesten belüli fekvés miatt – korai (paleolit, neolit, bronzkori, vaskori) régészeti leleteket nem ismerünk, az emberi megtelepedés kezdetei csak a középkorra tehetőek. A Világos-hegy (709 m) csúcsán emelt, ma már csak sánc- és teraszmaradványokból sejthető erődítés (Világosvár) is középkori eredetű lehet, s ugyan a vár pontos kora nem ismert, a helyszínen talált cserepek a régészeti vizsgálatokat végző szakemberek szerint a középkori építést és használatot erősítik meg.

Az 18. század végén a területet (a kopárosodó részek kivételével) mindenesetre ismét összefüggő erdők borították, a következő erdőirtásokkal csak a 19. században találkozunk. A II. katonai felmérés tanúsága szerint ugyanis az 1800-as évek második felében a Tót-Hegyes délkeleti oldalában jelentős kiterjedésű irtásrétek (a későbbi „Rossz-rétek”) helyezkedtek el, melyeket állattartó tevékenységéhez kapcsolódóan vélhetően a környékbeli hutatelepülések (pl. a Mátra-keresztes elődjének számító Alsó-huta és Dezsőfi-huta) és bányatelepek (pl. a gyöngyösoroszi Nagy-völgyben létrejött Oroszi-bánya, mai nevén Károlytáró) nem túl népes lakossága alakított ki és gondozott. Az irtássterületek jelenlététől függetlenül a szűkebb térség erdeinek zöme ősi erdő, vagyis az elmúlt évszázadokban a tervezési területet nagyjából részben erdők – a Világos-hegy és a Disznós-part magaslátát leszámítva, zárt erdők – fedték.

Az elmúlt évszázadok erdei haszonvételei közül a rendszertelen, majd az ágazati szabályozók közé szorított, rendszeres fakitermelések a zonális cseres- és gyertyános-tölgyes állományok fafajösz-

szetételét és szerkezetét egyaránt megváltoztatták. A kisebb térléptékben jelentkező, rendszertelen fakitermelések, majd a jelentősebb kiterjedésű területeket (egy időben akár több tíz hektárt) érintő véghasználatok a mikrohabitatokban gazdag, vegyeskorú, mozaikos erdőszerkezetet valószínűleg már régen, évszázadokkal ezelőtt megszüntették, s a természetes erdőkép helyett a 20. századra általánossá váltak a lombkorona-szint-cserjeszint-gyepszint vertikális tagozódással leírható egykorú, homogén, sok helyütt sarjeredetű törzsekkel vagy sarjcsokrokkal jellemezhető erdők.

A 20. század közepéig tarvágással lebonyolított véghasználatok következtében a gyertyános-tölgyesek egy része – elsősorban a hegylábi helyzetű, árkokban, hajlatokban húzódozó keskeny állományok, valamint a Rossz-rétek alatti oldalban álló erdők – erőteljesen átalakult, helyüket cseres-tölgyes jellegű erdők foglalták el. A sematikus beavatkozások az érzékenyebb elegyfajokat visszaszorították, a délies kitétséggű, köves lejtőkön pedig utat nyitottak a kopárosodásnak. A gyertyános-tölgyesek átalakulását és a kopárosodást az erdei legeltetés és makkoltatás is segítette. E területhasználati mód egyrészt hozzájárult az erdők fajkészletének elszegényedéséhez, a jellegtelen aljnövényzetű erdők kialakulásához (tipikus példaként lásd a Gyöngyöstarján 18 erdőtag erdeit), másrészt a felnyíló lombosított tölgyesek kismértékű kiterjedéséhez.

Az erdei legeltetés 20. század közepi fokozatos megszűnését követően megindult egy lassú regenerációs folyamat, melynek következtében részben (elsősorban cserjékkel, de helyenként újulattal, majd fiatal fákkal) ismét betöltődtek a terület erdei. A Rossz-rétek környéki nyílt területek – a rétművelés iránti igények csökkenésével, illetve megszűnésével – részben visszaerdősültek, részben visszaerdősítették azokat.

A 20. század közepi véghasználatok nyomán a kopárosodó déli lejtők újbóli beerdősülése több helyütt vontatottan haladt, ezért a véderdő jellegű, nehezebben újuló, záródáshi-

ányos foltokba (szálanként, foltokban és tömbösen) többfelé ültettek erdei- és feketefenyőt. Erdefenyves állományt ugyanakkor mély talajon, nem kopárfásítási céllal is létesítettek (Gyöngyöstarján 2/F, 9/D erdőrészetek). A Tót-Hegyes keleti oldalában, illetve az Ezerház-tető keleti nyúlványán (Gyöngyöstarján 2/C, 3/B erdőrészetek) az 1960-1980-as években ezen kívül lombelegyes és vörösfenyő elegyes lucfenyvesek is létesültek.

A terület jelenlegi erdőtakarója szempontjából végül lényegesebb fejleményként meg kell még említenünk az 1980-1990-es években végzett felújítógázós véghasználatokat, melynek révén jelentős (50 hektárt meghaladó) területen alakultak ki hagyásfás (elszörtan álló idős törzsekkel tarkított, ma a 11-30 éves korosztályokhoz besorolt), de ettől függetlenül viszonylag homogén szerkezetű cseres-tölgyes fiatalosok (Gyöngyöstarján 16-17 erdőtag).

Az elmondottak alapján a jelenlegi helyzet és a Natura 2000 célok megvalósítása szempontjából legfontosabb múltbeli tényezők közül a vágásos erdőképet eredményező vagy fenntartó legutóbbi, 20. század közepi (1950-1970-es években végzett) tarvágásos (jobb esetben felújítógázós) véghasználatok, az 1950-es évektől mérsékelt erélyvel jelentkező fenyvesítés, az erdei legeltetés és rétművelés felhagyását követő lassú visszazáródási, regenerálódási, visszaerdősítési folyamatok, valamint az 1980-1990-es években végzett felújítógázós véghasználatok emelhetők ki.

AZ ERDŐK AKTUÁLIS ÁLLAPOTÁNAK LEÍRÁSA

A Natura 2000 terület kiterjedése 326,71 ha, a Világos-hegy tömbjében elhelyezkedő (tervezési terület által érintett) **erdőtervezett erdők** összterülete viszont 327,88 ha-t tesz ki! A különbségnek az az oka, hogy a tervezési terület határvonala több erdőrészetet is átvág, vagyis a részletek Natura 2000 besorolása nem mindenhol egyértelmű. A területadatokban mutatkozó különbség az alábbi – a következő erdőtervezés során javítandó határvonalú – erdőrészetek adataiból adódik: Gyöngyöstarján 3/E, 4/A, 17/B, 17/C, 18/A. Emellett megemlítendő, hogy a csatlakozó erdőrészetek közül az erdészeti nyilvántartásban tévesen Natura 2000 (KjTT – HUBN20048) besorolásra a Gyöngyöstarján 10/C erdőrészet és 10/ÚT jelű egyéb részlet.

Az összes (tervezési terület által érintett) erdőtervezett területből 313,70 ha-t tesznek ki az erdőrészetek, míg az egyéb részletek területe 14,18 ha (Gyöngyöstarján 2/TI1-TI6, 2/ÚT1-ÚT3, 3/TI1-TI2, 3/TI6, 3/ÚT3, 9/TN1-TN2, 16/ÚT, 17/ÚT). Az erdőrészetek alapján számított erdőszültség összességében 96,02%-os, a terület tényleges erdőszültsége azonban némileg még ennél is magasabb, mivel az egyéb részletekben is találunk kisebb erdőfoltokat.

Az erdőtervezett erdők védett természeti területet nem érintenek, de részei a „Mátra” különleges madárvédelmi területnek (kód: HUBN10006).

A tervezési terület zömén (87,17%) gazdasági (faanyagtermelő) elsődleges rendeltetésű erdők állnak, a védelmi elsődleges rendeltetésű erdők aránya ebben a tömbben viszonylag szerény (12,83%). Az utóbbiak közül a talajvédelmi rendeltetésű erdők (5,45%) a Tót-Hegyes köves gerincéhez, a Világos-hegy és a Disznós-part meredek, köves lejtőjéhez, illetve egy helyszínen (Gyöngyöstarján 2/M) déli kiettségű, sekély talajú letöréshez kötődnek. A fennmaradó

terület (7,38%) tájképvédelmi erdő besorolást kapott, s itt gyakorlatilag egyetlen erdőrészeletről van szó. Az érintett Gyöngyöstarján 3/E részlet területét eredetileg erdőrezervátumnak javasolták az erdőtervezők, s bár ilyen minősítést végül nem nyert a terület, az idős, 160-200 éves törzseket is tartalmazó, változatos erdőrésztel vágáskor és tervezett fahasználat nélkül, tájképvédelmi erdő besorolással szerepel az erdészeti nyilvántartásban. Natura 2000 elsődleges rendeltetés az erdészeti nyilvántartásban sehol nem szerepel, sőt egyelőre a Natura 2000 további rendeltetések megjelenítése is hiányzik! A rendeltetések megoszlására vonatkozó részletes adatokat az alábbi táblázat összegzi:

Rendeltetés	Terület (ha)	Terület (%)
Talajvédelmi rendeltetésű erdők (TAV)	17,09	5,45
Tájképvédelmi erdők (TÁJ)	23,16	7,38
Védelmi rendeltetésű erdők (összesen)	40,25	12,83
Faanyagtermelő erdők (FT)	273,45	87,17
Gazdasági rendeltetésű erdők (összesen)	273,45	87,17
Összesen:	313,70	100,00

Az állományok **üzemmód** szerinti besorolásánál a vágásos üzem mód a meghatározó (88,24%), a faanyagtermelést nem szolgáló üzem mód csupán néhány – talajvédelmi és tájképvédelmi rendeltetésű – erdőrésztel érint (11,76%). Utóbbi besorolás a jelenlegi helyszíneken kívül a Tót-Hegyes véderdő-jellegű, sziklás gerincénél (Gyöngyöstarján 2/B) is indokolt lenne, s ennek realizálása a következő erdőtervezésnél különösebb gond és érdeksérelem nélkül meg is oldható. Az üzem mód szerinti megoszlásra vonatkozó részletes adatokat az alábbi táblázat összegzi:

Üzem mód	Terület (ha)	Terület (%)
Vágásos üzem mód	276,82	88,24
Átalakító üzem mód	0,00	0,00
Szálaló üzem mód	0,00	0,00
Faanyagtermelést nem szolgáló üzem mód	36,88	11,76
Összesen:	313,70	100,00

A tervezési területen meglehetősen sokféle faállománytípus fordul elő. Közülük legnagyobb kiterjedésűek és a terület jellegét leginkább meghatározóak a kocsánytalan tölgy, gyertyán és cser által dominált állománytípusok. A különböző fafajokkal elegyes kocsánytalan tölgyesek együttesen 87,83%-ot tesznek ki, s ebből legnagyobb területi aránnyal a cseres-kocsánytalan tölgyesek (37,67%), a cseres-gyertyános-kocsánytalan tölgyesek (13,13%), valamint a gyertyános-kocsánytalan tölgyesek (12,38%) emelhetők ki. Az elegyes bükkös, gyertyános és hársas típusok területfoglalása csekély, együttesen is 5% alatt marad. Ugyancsak szerény az idegenhonos fafajok által dominált faállománytípusok aránya is: nagyobb területet csak a fenyőelegyes-lucfenyvesek (4,55%) foglalnak el (Ezerház-tető keleti nyúlványa), bükkös- lucfenyvesek (1,63%) és gyertyános-kocsánytalan tölgyes-erdeifenyves állományok (1,00%) csak mutatóban fordulnak elő. A faállomány-típusokra vonatkozó adatokat az alábbi táblázat összegzi:

Faállomány-típus	Terület (ha)	Terület (%)
Gyertyános-kocsánytalan tölgyes-bükkös	1,86	0,59
Gyertyános-kocsánytalan tölgyes	38,83	12,38
Cseres-gyertyános-kocsánytalan tölgyes	41,18	13,13
Egyéb lomb elegyes-gyertyános-kocsánytalan tölgyes	12,96	4,13
Kocsánytalan tölgyes	23,53	7,50
Cseres-kocsánytalan tölgyes	118,19	37,67
Hársas-kocsánytalan tölgyes	11,39	3,63
Erdeifenyves-kocsánytalan tölgyes	14,70	4,69
Egyéb fenyő elegyes-kocsánytalan tölgyes	14,73	4,70
Elegyes-gyertyános	8,9	2,84
Elegyes-hársas	3,18	1,01
Erdeifenyves	1,71	0,55
Gyertyános-kocsánytalan tölgyes-erdeifenyves	3,15	1,00
Bükkös-lucfenyves	5,12	1,63
Fenyőelegyes-lucfenyves	14,27	4,55
Összesen:	313,70	100,00

A vizsgálati terület **fafajösszetétele** a faállomány-típusok területi megoszlása által sugallt képnek megfelelő. Az uralkodó fajok közül a kocsánytalan tölgy területe 185,87 ha-t (60,08%), a gyertyán 39,75 ha-t (12,85%), a cser 35,65 ha-t (11,52%) tesz ki. Emellett a további, jelentősebb területfoglalású őshonos fajok közül a bükk 10,37 ha-on (3,36%) van jelen. A közephegységi lombos erdőkre jellemző elegyfák szinte teljesen hiányoznak (hársak-juharok együttesen csak 5 ha, illetve 2% alatt mutatkoznak), az „egyéb tölgy” kategóriába sorolt molyhos tölgy pedig nem is szerepel a statisztikában. Az idegenhonos fajok közül csak a fenyők előfordulásáról beszélhetünk (együttesen 33,36 ha, illetve 10,78%), közülük a lucfenyő foglal el nagyobb területet (13,56 ha, illetve 4,38%).

A rendelkezésre álló adatsorokból a fontosabb, állományalkotó fajoknál érdemes áttekinteni a **mag- és sarjeredetű egyedek** megoszlását is. A sarjeredetű egyedek területaránya ugyanis a kocsánytalan tölgnél 46,66%, a csernél 47,32%, a bükknél 35,97%, mely értékek viszonylag magasnak minősíthetők, s összességében jól jelzik a korábbi (jórészt sarjaztatáson alapuló) erdőgazdálkodási gyakorlatot. Az erdőterület fajok (illetve, azon belül esetenként eredet) szerinti megoszlására vonatkozó részletes területi adatokat – köztük a folyamatban levő erdőfelújítások miatt kimutatott 4,31 ha-os üres területet – az alábbi táblázat tartalmazza:

Fafaj	Terület (ha)	Terület (%)
Kocsánytalan tölgy – mag	99,14	32,05
Kocsánytalan tölgy – sarj	86,73	28,03
Cser – mag	18,78	6,07
Cser – sarj	16,87	5,45
Bükk – mag	6,64	2,15
Bükk – sarj	3,73	1,21
Gyertyán	39,75	12,85
Juhar	0,51	0,16
Hárs	3,88	1,25
Erdeifenyő	6,03	1,95
Feketefenyő	7,31	2,36
Lucfenyő	13,56	4,38
Vörösfenyő	6,46	2,09
Összesen:	309,39	100,00
Üres terület	4,31	---
Mindösszesen:	313,70	---

A tervezési terület erdeinek **korosztály-szerkezet**ében dominálnak (64,64%) a 41-80 év közötti, azon belül is elsősorban (28,30%) a 41-50 év közötti erdők:

Korosztályok (év)	Terület (ha)	Terület (%)
1-10	0,93	0,30
11-20	44,64	14,43
21-30	9,15	2,96
31-40	15,78	5,10
41-50	87,56	28,30
51-60	51,66	16,70
61-70	29,48	9,53
71-80	31,29	10,11
81-90	0,00	0,00
91-100	9,41	3,04
101-	29,49	9,53
Összesen:	309,39	100,00
Üres terület	4,31	---
Mindösszesen:	313,70	---

Ezek a kocsánytalan tölgy, a cser és a gyertyán fafajú állományok főként a II. világháború utáni időszak (1950-1970) fakitermelései után alakultak ki és területi kiterjedésük révén meghatározzák a Világos-hegy erdőtömbjének jellegét, természetvédelmi helyzetét, mai gazdálkodási lehetőségeit, illetve jövőbeni problémáit. A csekély (együttesen 8,06%-os) területi aránnyal jelen levő 21-30 és 31-40 éves erdők mellett a korábban végzett felújítógások nyomán számottevő (14,43%) a 11-20 éves korosztályok területe (lásd például: Gyöngyöstarján 17 erdőtag hagyásfás fiatalosai). A 81-90 éves korosztály hiányzik, a 91-100 éves korosztály 10 ha összterület alatt marad (3,04%), viszonylag jelentős (9,53%) azonban a 100 év feletti, kifejezetten öreg erdők és facsoportok aránya (Ezerház-tető, Világos-hegy).

A korosztályviszonyok általános áttekintése mellett, fontosnak tartjuk az egyes erdei élőhelytípusok korviszonyainak bemutatását is, s e helyütt – a vágásos üzem mód sajátosságainak figyelembe vételével – egy 30 évre, illetve 50 évre szóló prognózist is előre vetítünk. Lényegében azt vizsgáljuk, hogy a folyamatos erdőborítást biztosító üzem módok nagyobb arányú alkalmazása nélkül, 3-5 évtizedes időtávlatban hogyan változnak, illetve változnának a korosztályviszonyok. Az elemzéshez alkalmazott összesített korosztály-csoportok az alábbiak: felújítási kor (1-10 év), fiatal kor (11-40 év), középkor (41-80 év), idős kor (81-120 év), öregkor (120 év felett).

A korosztályviszonyok élőhelyek szerinti áttekintésénél a „**szubkontinentális peripannon cserjések**” (40A0) esetére nyilván nem tudunk kitérni, hiszen ennél az önálló cserjésként, erdőszegélyekben vagy tisztásokon fellépő élőhelytípusnál az állományok

nem értelmezhető a fatermetű fásszárúak alkotta élőhelyek esetében megszokotthoz hasonlóan.

A „**pannon gyertyános-tölgyesek *Quercus petraea*-val és *Carpinus betulus*-szal**” (91G0) élőhelytípushoz sorolt állományok jelenleg elsősorban középkorú (41-80 éves) korosztály-csoportokkal vannak jelen a területen (Tót-hegyes déli-dél-nyugati oldala), a fiatalos (11-40 éves), idős (81-120 éves) és öreg (120 év feletti) állományok területe csekély. Az érvényes erdőterv szerinti vágáskorok (illetve, az ebből és az állománykorból számított vágásérettségi mutatók) alapján 30-50 éves időtávlatban a középkorú erdők területe nagyon (több mint 100 ha-al) lecsökken, de közel kétharmaduk (cca. 70 ha) idős (81-120 éves) erdő formájában továbbra is jelen lesz a területen. Az öreg (120 év feletti) erdők területe minimális mértékben növekszik, s a jelenlegi helyzethez viszonyítva nő a felújítás korú (1-10 éves) és fiatalos (11-40 éves) gyertyános-tölgyesek területe is (az utóbbiak a fokozatos felújítógáással véghasználatra tervezett állományok közül kerülnek ki). A jelenlegi vágáskorok alapján az élőhelytípus korosztály-szerkezetében

3-5 évtizedes időtávlatban összességében (a középkorú erdők erős fogyatkozását leszámítva) nagyon drasztikus változások nem várhatók, de a jelenlegi prognózis, illetve jövőkép az üzem mód-megválasztás kérdésével tovább finomítható.

A „**pannon molyhos tölgyesek Quercus pubescens**-szel” (91H0) élőhelytípus-hoz sorolt (bár gyakorlatilag molyhos tölgy nélküli) állományok egészen csekély (15 ha alatti) térfoglalással vannak jelen a területen. Az állományok cca. fele jelenleg is idős (81-120 év közötti), véderdőként elhatárolt, használatokkal régóta nem érintett állomány (lásd: Világos-hegy és Disznós-part csúcsa körüli részek), ezen felül jelentősebb területen (cca. 5 ha) a középkorú (41-80 éves) korosztály-csoport képviselteti magát. Az érvényes erdőterv szerinti vágáskorok (illetve, az ebből és az állománykorból számított vágásérettségi mutatók) alapján 30-50 éves időtávlatban a középkorú és idős erdők szinte teljesen eltűnnek (!), de belőlük több mint felerészben (cca. 7 ha) öreg (120 év feletti) erdők lesznek. A letermelésre kerülő állományok 30 éves időtávlatban a felújítás korú (1-10 éves) és fiatalos (11-40 éves) erdőket, 50 éves időtávlatban pedig már inkább csak a fiatalos (11-40 éves) állományokat fogják gyarapítani. A jelenlegi vágáskorok alapján az élőhelytípus korosztály-szerkezetében 3-5 évtizedes időtávlatban összességében (a középkorú és idős erdők megcsappanása miatt) elég drasztikus változások várhatók, de a jelenlegi prognózis, illetve jövőkép (például, a véderdő funkció előtérbe helyezésével) tovább finomítható.

A „**pannon cseres-tölgyesek**” (91M0) élőhelytípushoz sorolt állományok jelenleg fiatalos (11-40 éves), középkorú (41-80 éves) és idős (81-120 éves) korosztály-csoportokkal képviseltetik magukat a tervezési területen, s közülük legnagyobb arányban a középkorú erdőkkel találkozhatunk. Az érvényes erdőterv szerinti vágáskorok (illetve, az ebből és az állománykorból számított vágásé-

rettségi mutatók) alapján 30-50 éves időtávlatban az idős erdők teljesen eltűnnek, s belőlük csak egészen kis területen (max. 2 ha) keletkezik öreg (120 év feletti) erdő. A fennmaradó részek vég-használatra kerülnek, s ezek 30 éves időtávlatban a felújítás korú (1-10 éves) és fiatalos (11-40 éves), 50 éves időtávlatban pedig teljes egészében a fiatalos korosztály-csoportokat gyarapítják. Öt évtizedre előre tekintve, a homogén fiatalosok (erősen megnövekedett területtel) cca. 70 ha-t, a középkorú erdők (mintegy felére csökkent területtel) cca. 32 ha-t, az öreg erdők pedig csupán cca. 2 ha-t tesznek majd ki. A jelenlegi vágáskorok alapján az élőhelytípus korosztály-szerkezetében 3-5 évtizedes időtávlatban összességében elég markáns, mondhatni drasztikus változások várhatók, s ez a Natura 2000 célok megvalósításának (a jelölő élőhelytípus állományai kedvező természetvédelmi helyzetben való fenntartásának) is gátja lehet. Mindezek miatt a fenntartási terv fejezetben kiemelt fontossággal tárgyaljuk azokat a javaslatokat, amelyek a véghasználati jellegű munkákat más módon, más ütemezéssel ajánlják végrehajtani – lényegében a folyamatos erdőborítást biztosító megoldások felé irányítanak.

Az összeállítás jól szemlélteti, hogy ha a tervezési előírásokat változatlanul hagyják, a vizsgált időtávlatban a déli részekben nagy kiterjedésű fiatalos (11-40 éves) és középkorú (41-80 éves) erdők jönnek létre, mégpedig összefüggő tömbben. Az északi részekben (Tót-Hegyes környéke) ugyanakkor az idős és öreg erdők túlsúlya várható, ami viszont a vágásos erdőgazdálkodás megtartása esetén a későbbiekben (leszámítva a Gyöngyöstarján 3/E erdőrészletet) újabb egybefüggő fiatalos tömb kialakulásához vezethet. A változások döntően a pannon gyertyános-tölgyesek és pannon cseres-tölgyesek területén alakulnak ki, amit elsősorban az magyaráz, hogy ezen élőhelytípusok állományainak jelenleg mintegy 88%-a, illetve 98%-a vágásos üzem módban kezelt. Ugyanez az arány az egyébként is csekély területfoglalású pannon molyhos tölgyesek esetében 45%, így látható, hogy az üzem módok változtatásánál az öreg (120 év feletti) erdők kialakulására kevés az esély. Összességében ez az elemzés is rámutat a korosztály-viszonyok (várható) kedvezőtlen változására, és felhívja a figyelmet arra, hogy milyen nagy szükség van megelőző intézkedésekre.

A fentebb leírt fajokösszetételű és korú állományok a 2009. évi XXXVII. tv. 7. § (1) bekezdés szerinti **természetességi besorolás**ánál dominál a természet szerű erdő (43,69%) és a származék erdő (49,59%) minősítés (ez utóbbi kategória jelentősebb szerepe elsősorban a sarjeredetű egyedek nagy arányának tulajdonítható). Emellett egészen csekély arányban (1,63%) átmeneti erdők, illetve kultúrerdők (5,09%) is szerepelnek a nyilvántartásban. Utóbbi állományok a Tót-Hegyes környékén, illetve a Világos-hegy északi lábánál található lombelegyes és elegyetlen lucosok, illetve erdeifenyvesek (Gyöngyöstarján 2/C, 3/B, 9/D erdőrészletek). A természetességi mutató szerinti megoszlásra vonatkozó részletes adatokat az alábbi táblázat összegzi:

Természetesség	Terület (ha)	Terület (%)
Természetes erdő	0,00	0,00
Természetszerű erdő	137,05	43,69
Származék erdő	155,55	49,59
Átmeneti erdő	5,12	1,63
Kultúrerdő	15,98	5,09
Faültetvény	0,00	0,00
Összesen:	310,64	100,00

Az erdők **egészségi állapota** általánosságban kielégítő, a kocsánytalan tölgy, cser, gyertyán fajok alkotó állományokban jelentősebb abiotikus és biotikus károsítás az elmúlt időszakban (5-10 év) nem történt. A Dél-Mátrában sokfelé látható erőteljes tölgypusztulás és ennek következtében fellépő záródáscsökkenés a vizsgálati területen nem figyelhető meg, bár tövön álló száraz törzsek szórványosan itt is sokfelé láthatók. A cseres-tölgyesek alsó szintjében előforduló virágos kőrises foltokban (pl. Gyöngyöstarján 18/B erdőrészlet) ugyanakkor erős, gímszarvas által okozott hántás mutatkozik. Emellett az 51-70 éves korosztályokba sorolt, véderdő jellegű állományokban található feketefenyves foltok erősen pusztulnak, a tövön álló törzsek fele-kétharmada már elhalt, vagy erősen károsodott. A pusztulás okaként az erdővédelmi szakemberek a 2011-2012. évi rendkívül aszályos időjárást, majd a legyengült törzseket megtámadó – korábban már az ország más térségeiben is komoly feketefenyő-pusztulásokat előidéző – apotéciumos gombafajt (*Cenangium ferruginosum*) azonosították. A további fenyesek közül az erdeifenyvesek, valamint a fiatalabb, 31-50 éves korosztályokkal jelen levő lombelegyes és vörösfenyő elegyes lucfenyesek jelenleg kielégítő egészségi állapotot mutatnak.

A térségben a gímszarvas-, muflon- és vad-disznó-állománynak „köszönhetően” **fokozott vadhatás** tapasztalható. A fentebb már említett hántás mellett a vizsgálati terület nagy részén szembeötlő és helyenként (például a déli lejtőkön, vagy az Ezerház-tető idős, 160-200 éves törzseket is tartalmazó maradványerdejében) egészen elképesztő mértékű a taposás, túrás és rágás. Utóbbi

jelenség a gyertyános-tölgyes erdők nudum jellegéhez is hozzájárulhat, s az erdőfelújítási folyamatokat is erősen hátráltathatja. Bár jelenleg épített vadvédelmi kerítés a tervezési terület erdeiben nincs, az idősebb állományok alatt mutatkozó, széttagosított, bonsai-jelleggel agyonrágott újulatfoltok (lásd Gyöngyöstarján 3/E erdőrészlet), vagy a terület villanypásztorral körülkerített végvágott erdeje (Gyöngyöstarján 16/A erdőrészlet) jól jelzik, hogy a nagyvadállomány hatása a tervezési terület erdeinek fenntartása szempontjából kritikus, napi szintű problémaként jelentkező tényező. A természetvédelmi és erdőgazdálkodási/erdőkezelési szempontból is elfogadható vad-sűrűség kialakításához jelentős, térségi szintű vadlétszám-apasztás lenne szükséges!

A JELENLEGI ERDŐGAZDÁLKODÁSI/ERDŐKEZELÉSI GYAKORLAT

A vizsgálati területen az aktuális erdőgazdálkodási gyakorlat – ahol az elmúlt egy-két évtizedben történtek gazdálkodási célú beavatkozások – a hagyományos, általános erdészeti irányelveket követi. A kifejezetten véderdő jellegű területek elkülönítésére már korábban sor került, a fennmaradó (a terület több mint 85%-át kitevő) gazdasági erdőkben pedig klasszikus vágásos erdőgazdálkodás folyik. Érdekes a helyzete a változatos szerkezetű, 160-200 éves faegyedeket is tartalmazó (jelenleg tájképvédelmi erdőnek besorolt) Gyöngyöstarján 3/E erdőrészletnek, melyet eredetileg erdőrezervátumnak jelöltek, s bár ilyen minősítést nem kapott, továbbra is (immár több mint 30 éve) használat és vágáskor nélkül fenntartott erdő.

Az aktív gazdálkodás alatt álló erdők közül folyamatban levő (természetes) felújítást csak egyetlen helyszínen, a Gyöngyöstarján 16/A erdőrészletben láthatunk. Itt – villanypásztorral védett területen – az erdősítés-ápolások alapvetően a főfafajok (kocsánytalan tölgy, cser) érdekében történnek (a fiatalosokat színező elegyfákat rendszerint visszavágják), a 2006-ban végrehajtott, túl korai felújítóvágás-végvágás és a fokozott vadhatás miatt az ápolási munka során jórészt a siskanáddal benőtt vágásterület, illetve azon belül az üres foltokon sínylődő csemeték gondozását végzik. Befejezett erdősítés ápolásra utaló nyomot a tervezési területen nem találtunk, de a fiatalosok fafajösszetétele alapján feltételezhető, hogy ezek a beavatkozások sem kedveznek az egyébként sem gyakori elegyfák megmaradásának.

Az elegyfák tudatos visszahagyása a nevelővágások során kevésbé vizsgálható, mivel a tisztításra besorolt fiatal (mérsékeltelen elegyes) cseres-tölgyesekben (Gyöngyöstarján 16-17 erdőtag) a munkák még nem indultak meg, a gyertyános-tölgyesekben végzett törzskiválasztó gyéritések pedig a nyomokból ítélve eleve fafajszegény, homogén, jobbára csak kocsánytalan tölgy, gyertyán, cser fajokból álló erdőkben folytak. A jelenleg középkorú állományok képe alapján mindenesetre kijelenthető, hogy a közelmúltban az elegyfák megtartása esetleges volt és sok helyütt inkább csak a főfafajjal hézagosan települt részterületeken volt jellemző. A „főfafajra dolgozás” szemlélete és az állományok homogenizálása a mai napig kitapintható a területen, s ennek legjobb aktuális példája a Gyöngyöstarján 9/B erdő-részletben nemrégiben végzett gyérités-jelölés. A nevezett erdő-részletben (amellett, hogy az erély eleve túlzónak tűnik) a jelölés kifejezetten az alsó szintben előforduló gyertyánokra, a felső szint elegyfáira (kislevelű hárs, korai juhar, gyertyán), valamint a tövön álló holtfára irányul. Ez a beavatkozás – ha a jelölésnek megfelelően végzik el – abszolút homogenizál, az erdő változatosságát csökkenti, és nem melleleg teljesen szembe megy a mátrai aszálykárok kapcsán megfogalmazható elvekkel is (pl. az állományklíma megőrzése miatt valójában itt egyetlen alsó szintben levő fát sem lenne szabad kivágni).

Az elmúlt időszak erdőfelújításait egyenletes bontáson alapuló, általában 5-15 év alatt lebonyolított, úgynevezett ernyős felújítógáccsal végezték. A végvágásokat követően maradtak ugyan hagyásfák a letermelt idős erdőkből (lásd: Gyöngyöstarján 16-17 erdőtagok), az elszórtan elhelyezkedő, gyenge koronájú és „gatyásodó” (fattyúhajtásos) törzsek azonban kevésbé tudják betölteni biológiai funkciójukat, mint például, a néhány tized hektáros, kompakt hagyásfa-csoportok. Ezen kívül az erősen leegyszerűsítve, általában két lépésben végrehajtott felújítások miatt az újonnan keletkező állományok ismét csak homogén, egykorú erdők lesznek, így ez az erdőgazdálkodási gyakorlat hosszabb távon stabilizálja a vágásos erdőgazdálkodás kedvezőtlen következményeit.

A fiatal-középkorú állományokban elvégzett nevelővágásokra (törzskiválasztó gyéritésekre) számos friss példát láthatunk a Tót-Hegyes oldalában, s ennek alapján általános gyakorlatnak mondható, hogy a fakitermelés során földre került vékonyabb (helyenként nagyobb mennyiségű) gallyanyagot a helyszínen hagyják. Ezzel szemben a középkorú-idős erdőkben végzett fakitermelésekre egyaránt jellemző, hogy fekvő/álló holtfa nem, vagy csak alig marad az állományokban (felújítógátások bontó- és végvágásánál sok esetben még a maradék gallyanyagot is felgyűjtik vagy eltávolítják). A pusztuló feketefenyves foltokban mindeddig nem végeztek egészségügyi fakitermeléseket, így ezekben az állományrészekben helyenként nagyobb mennyiségű álló és fekvő holtfa látható. A közelítési munkákat a fiatal-középkorú erdők sűrűbb állományaiban időnként lóval oldják meg, a középkorú-idős erdőkben végzett fakitermelések (gyéritések, véghasználatok) során azonban általánosan elterjedt a közelítő-traktorral történő faanyag-mozgatás. A kiszállítás eszközei a jelentős tengelyterhelésű, önrakodó tehergépkocsik, melyek – hasonlóan a közelítő-traktorokhoz – esős időszakban komoly károkat okozhatnak az állományok talajában és az úthálózatban.

Az erdőtömb belső úthálózata változó sűrűségű, a területen folyó erdőgazdálkodás érdekeinek többé-kevésbé megfelelő (egyes védőerdők kivételével gyakorlatilag minden erdő-részlet könnyen elérhető), természetvédelmi szempontból jelentősebb problémát nem vet fel. Mindemellett további, nagyobb mértékű beavatkozással járó feltáróút-építés a területen nem indokolt, a gazdálkodási tevékenység a meglévő műszelvényes földutak, a régi szekérutak és a szükség szerint kialakítható közelítónyomok segítségével lebonyolítható. Egykori, stabilizálásra utaló nyomok lényegében csak a terület déli részén húzódó feltáróúton láthatók, burkolt erdészeti feltáróút a tervezési területen sehol sincs.

AZ ÉRVÉNYBEN LEVŐ ÁGAZATI TERVEK ÖSSZEVETÉSE A TERMÉSZETVÉDELMI CÉLKITŰZÉSEKKEL

A tervezési területet érintő, jelenleg érvényben levő körzeti erdőterv átmeneti időszakban készült: a tervezési munkák még az 1996. évi LIV. tv. szerinti szabályozási környezetben indultak, lezárásuk pedig már a 2009. évi XXXVII. tv. hatályba lépése után, de még erdőterv-rendelet nélkül történt. Ennek megfelelően a tervezési területet magába foglaló Gyöngyössolymosi Körzet erdőtervezési irányelvei közé a Natura 2000 szempontok csak olyan mértékben épültek be, amennyire a területileg érintett nemzeti park igazgatóság (BNPI) érvényesíteni tudta azokat. A 2010. év elején lezárt, valójában a 2009-2018. közötti időszakra érvényes körzeti erdőterv (csak nem védett területeket érintő) Natura 2000 felülvizsgálata végül 2010 közepén történt meg, s így alakult ki a körzeti erdőterv „végleges” szakmai tartalma. Mindezek alapján az aktuális fahasználati lehetőségek, illetve előírások – az Országos Erdőállomány Adattár 2013. január 1-i adataira támaszkodva – az alábbiak szerint körvonalazhatók:

Fahasználat módja	Terület (ha)
Tisztítás (TI)	32,62
Törzskiválasztó gyérités (TKGY)	53,53
Növedékfokozó gyérités (NFGY)	31,90
Tarvágás (TRV)	1,71
Felújítógátás végvágása (FVV)	19,90

A beütemezett fahasználatok közül a tisztítások a hegylábi helyzetű cseres-tölgyes fiatalosokat, a törzskiválasztó és növedékfokozó gyéritések a Világos-hegy és Tót-Hegyes közötti tömb középkorú erdeit érintik. E munkák területe viszonylag jelentős (cca. 120 ha), végrehajtásuk az őshonos lombos fafajok kíméletével, az idegenhonos fafajok visszaszorításával, az állományszerkezeti változatosság megtartásával és erősítésével, illetve, az álló és fekvő holtfa bizonyos mértékű visszahagyásával, a Natura 2000 célok sérelme nélkül is végrehajtható. A jelölések és a kivitelezési munkák során tehát fokozott

figyelmet kell fordítani a homogenizáló hatású, elegyfák rovására történő beavatkozások elkerülésére (vö. Gyöngyöstarján 9/B részlet negatív példája), mert a tervezési terület erdeinek jövőbeni állapota ezen (is) múlik! Az egyetlen, kis területű (1,71 ha) tarvágás a Gyöngyöstarján 9/D részlet erdeifenyvesére vonatkozik, a végrehajtása elvileg nem érint Natura 2000 célokat és szempontokat. A Gyöngyöstarján 16/B és 17/B részletekben tervezett felújítógátás-végvágások ugyanakkor aggályosak, mert valójában még nem, vagy alig bontott állományrészeket érintenek, ahol elvileg más, az idős állományrész hosszabb időtávlatú megmaradását biztosító felújítási módszer is választható lenne (s így nem növekedne tovább a homogén fiatalosok területe). A felvetett, problémás tervezések esetében a Natura 2000 célkitűzések és a környeti erdőterv tartalmának lehetséges összehangolására a fenntartási terv munkarészben térünk vissza.

1.3.3.3. Vadgazdálkodás halászat, horgászat

VADGAZDÁLKODÁS

A terület a II/2. Mátra-Bükk-Cserehát nagyvadas vadgazdálkodási körzetben helyezkedik el. A körzet kifejezetten nagyvadas jellegű, az apróvadnak nincs érdemi jelentősége. Helyenként nagyon magas a gímszarvas állománysűrűsége, és vadgazdálkodási-vadászati szempontból fontos nagyvad a muflon. A vaddisznóállomány és terítéke szintén kiemelkedően magas. A vadgazdálkodási körzetben

a vadgazdálkodást jelentősen befolyásolják a nemzeti parkok területén a természetvédelem részéről jelentkező szempontok és törekvések, illetve, hogy hogyan teremthető meg és tartható fenn az összhang az erdőgazdálkodással. A terület vadállományának értékelése az érintett vadászatra jogosultak adatai alapján:

Vadfaj	A körzet jellemző állomány-sűrűsége (pld/100ha)	A körzet jellemző hasznosítási sűrűsége (pld/100ha)	A terület jellemzői				A vadfajok vadgazdálkodási jelentősége
			Állománysűrűség (2003-2014)		Hasznosítási sűrűség (2003-2013)		
			pld/100 ha	trend	pld/100 ha	Trend	
Gímszarvas	1.443	0.124	2.882	növekvő	1.001	növekvő	nagy
Dámszarvas	0.027	0.001	0.026	stagnáló	0.001	stagnáló	átlagos
Őz	2.422	0.094	1.735	növekvő	0.597	csökkenő	átlagosnál nagyobb
Muflon	0.445	0.086	1.903	növekvő	0.768	növekvő	nagy
Vaddisznó	1.470	0.347	1.730	növekvő	2.441	növekvő	nagy
Mezei nyúl	1.123	0.036	0.267	csökkenő	0.006	stagnáló	csekély
Fogoly	0.145	0.000	0.000	stagnáló	0.000	stagnáló	nincs
Róka	0.690	0.037	0.580	növekvő	0.073	csökkenő	átlagosnál kisebb
Borz	0.427	0.008	0.311	stagnáló	0.010	csökkenő	átlagosnál kisebb
Aranysakál	0.004	0.000	0.000	stagnáló	0.000	stagnáló	nincs

(Adatforrás: Országos Vadgazdálkodási Adattár, SZIE-VMI, Gödöllő, 2014)

A gímszarvas, az őz, a muflon és a vaddisznó becsült állománya az elmúlt tíz évben jelentősen növekedett. A hasznosítás azonban csak a gímszarvas és a muflon esetében növekedett. Az őz hasznosítása enyhén csökkent. A vaddisznó jelentős állománynövekedése ellenére a hasznosításban egy-egy év között jelentős eltérések voltak, összességében azonban csak enyhén növekedett a vaddisznó hasznosítása.

A dám állománya 2008-ban jelent meg a területen, azóta csökkent létszámban, de stabilan jelen van. A hasznosítás az állandósult állomány ellenére még nem stabilizálódott.

A mezei nyúl állománya 2007 óta drasztikusan lecsökkent, azonban egy minimális hasznosítás változó mértékben ugyan, de megmaradt.

Bár a róka becsült állománya fokozatosan növekedett, a terítéke jelentősen csökkent.

A borz állománya egy kisebb visszaesést követően stabilizálódott, azonban a terítéke 2010-től nullára csökkent.

Fogolyból és aranysakálból számottevő állomány nincs a területen.

Vadgazdálkodási szempontból jelentőséggel bíró vadfajok, az egyéb vadászható fajok közül a fácán, a szarka, a dolmányos varjú, a nyest, a házi görény és a kóbor kutya.

Védett természeti területeken mindennemű gazdálkodási tevékenységet csak a természetvédelmi célkitűzéseknek megfelelően, azoknak alárendelve lehet végezni. [1996. évi LIII. tv. 11.§ (1) bekezdés és 1996. évi LV. tv. 41.§ (1) bekezdés]

Védett természeti területeken vadgazdálkodási és vadászati tevékenység keretében a természetes ragadozókkal nem rendelkező, vadászható vadfajok (elsősorban a nagyvad: szarvas, őz, vaddisznó, muflon) populációinak szabályozása végezhető oly módon, hogy a kapcsolódó tevékenységek (vadgazdálkodási-vadászati létesítmények kialakítása és üzemeltetése, vadászati tevékenység gyakorlása) a védett természeti területen a lehető legkisebb zavarást okozzák.

A védett természeti területen vadgazdálkodási és vadászati berendezések (vadetető, szórók, mesterséges dagonyák, vaditatók, takarmánytárolók, szók, magaslesek, vadbefogók, stb.) csak a természetvédelmi hatóság engedélyével létesíthetők és üzemeltethetők. [1996. évi LV. tv. 31.§ (1) bekezdés]

HALÁSZAT, HORGÁSZAT

A területen horgászto nem található, közelében a Gyöngyöstarjáni- és a Gyöngyösoroszi-víztározó halászati funkcióval nem rendelkezik.

1. 3. 3. 4. Vízgazdálkodás, halgazdálkodás

A tervezési terület a Tarna részvízgyűjtő területén fekszik.

A Tarna tervezési alegység névadó, és legfontosabb vízfolyása a Tarna-patak. Az É-D-i folyásirányú Tarna patak a Mátra keleti oldalvizeinek levezetője, három ág összefolyásából keletkezik, a Leleszi, a Parádi és a Ceredi Tarnából. A teljes vízgyűjtő terület 2116 km². A Tarna legjelentősebb mellékvízfolyása a Gyöngyös-patak, a Mátra nyugati oldalvizeinek levezetője, amelynek vízgyűjtője 544 km², a Tarna vízgyűjtő 25,7 %-a.

További jelentős vízfolyások még a Tarnóca-patak, a Bene-patak, a Parádi-Tarna-patak, a Nyiget-patak, a Domszlói-patak, a Kígyós-patak, a Külső-Mérges-patak, a Rédei-patak, a Szarvagy-patak és az Ágóipatak. A patakok rendkívül szeszélyes vízjárásúak, a legkisebb és legnagyobb vízhozamok közötti különbség több ezerszeres lehet. A hóolvadás, vagy csapadékos időjárás hatására árvízkatárokat okozó vízfolyások egyes részei a szárazabb augusztusi időszakban gyakran kiszáradnak.

A vízrendszer mai képét is meghatározó szabályozási, vízgyűjtő rendezési és vízmosáskötési munkálatokat az 1900-as évek elején megalakult Tarna-völgyi Társulatok kezdték meg. A Tarna vízrendszer sajátossága, hogy a Mátrából lefutó vízfolyások (Tarna és mellékágai) a Budapest – Miskolc vasútvonal alatti szakaszon összefüggő árvízvédelmi töltéssel épültek ki. A vasútvonal feletti mederszakaszok esetében víztartó depóniák a nagyobb vízfolyások mentén épültek, a kisebb patakokat egyszerű trapéz szelvénnel szabályozták.

A hegyvidéki területen lévő vízforrás-szakaszok nagyobb részt szabályozatlan, természetes mederben folynak.

VÍZTESTEK ÁLLAPOTA

/ Felszíni vizek - vízfolyások és állóvizek

A tervezési területen 3 patak ered, a Csenge-patak, a Szomor-patak és a Tarján patak, ezek befogadója a Tarján-patak erősen módosított víztest.

Állóvizek nincsenek a területen.

/ Felszíni vizek állapota

A tervezési területen eredő vizek befogadója a Tarján-patak víztest, az ökológiai állapot minősítéséhez jelenleg kevés adat áll rendelkezésre.

Víztest név	Biológiai elemek szerinti állapot	Fizikai-kémiai elemek szerinti állapot	Hidromorfológiai elemek szerinti állapot	Specifikus szennyezők (fémek)	Ökológiai minősítés	Ökológiai minősítés megbízhatósága
Tarján-patak		mérsékelt	gyenge		kevés adat	alacsony

/ Felszín alatti vizek

A tervezési területet 2 felszín alatti víztest érinti, amelyből 1 hegyvidéki, 1 porózus termál típusú víztest.

/ Felszín alatti vizek állapota

A tervezési területet érintő hegyvidéki felszín alatti víztest mind mennyiségi mind kémiai minősítés szerint jó állapotú. Az Észak-Alföld elnevezésű porózus termál víztest mennyiségi állapota, a vízszintsüllyedés miatt gyenge.

Víztest neve, jele: <i>sh: sekély hegyvidéki, h: hegyvidéki, sp: sekély porózus, p: porózus, pt: porózus termál, k: karszt, kt: termálkarszt</i>	Mennyiségi állapot	Kémiai állapot
h.2.2 Mátra	jó	jó
pt.2.2 Észak-Alföld	gyenge, oka:- vsz.-süllyedés	jó

A VIZEK TERHELÉSE

A tervezési területen beépített terület nem található. Így sem szennyvíz, sem kommunális hulladékszennyezés nem terheli.

Szennyezett területek, nagyobb pontszerű szennyezőforrások nincsenek.

BÁNYÁSZAT

Az ércbányák esetében elsősorban a meddőhányókban és az öregségi vizekben jelenlévő nehézfémek jelentenek problémát. A gyöngyösoroszi bányánál az öregségi víz ólom-, réz- és cinktartalma okán folyamatos kármentesítés szükséges a Gyöngyös-patak veszélyeztetése miatt.

/ Működő bányák a tervezési területen

Bánya neve	Kitermelt nyersanyag	Státusz	Művelési mód
Gyöngyösoroszi I. érc	polimetalikus érc	tájrendezés alatt	külfejtés

DIFFÚZ SZENNYEZŐFORRÁSOK

Felszíni vizeket érő, erózióból és belvízelvezetésből származó foszforszennyezés

Az tervezési terület hegy- és dombvidéki jellegű, ezért jellemző az erózió. Az erdőterületekről származó foszforterhelés alacsony, sőt a megfelelő aljnövényzettel rendelkező erdők foszfor-visszatartó képessége kiemelkedő.

VÍZGYŰJTŐ-GAZDÁLKODÁSI INTÉZKEDÉSEK

A Víz Keretirányelv azt tűzte ki célul, hogy 2015-re a felszíni (folyókák, patakok, tavak) és felszín alatti víztestek „jó állapotba” kerüljenek. A keretirányelv szerint a „jó állapot” nemcsak a víz tisztaságát jelenti, hanem a vízhez kötődő élőhelyek minél zavartalanabb állapotát, illetve a megfelelő vízmennyiséget is.

A jó állapot, illetve mesterséges víztestek esetében a jó potenciál eléréséhez szükséges beavatkozásokat azonban össze kell hangolni az árvízi vagy belvízi védekezéssel, valamint a településfejlesztési elképzelésekkel, legyen szó szennyvízkezelésről, ivóvízellátásról, vagy a vízi közlekedés fejlesztéséről.

A kitűzött cél, vagyis a vízfolyások, állóvizek, felszín alatti vizek jó ökológiai, vízminőségi és mennyiségi állapotának elérése összetett és hosszú folyamat. Az e célok eléréséhez szükséges intézkedéseket a vízgyűjtő-gazdálkodási terv foglalja össze.

1. 3. 3. 5. Turizmus

A Világos-hegy és a Rossz-rétek a Mátra déli részén, Gyöngyöstarján településhez tartozik. Az előbbi egy 700 méter tengerszint feletti magasságú vulkáni kúp, az utóbbi annak északi előterében található tipikus, fajgazdag hegyi kaszálórét.

A területen kiemelt fontosságú cél az alábbi élőhelyek természetvédelmi helyzetének megőrzése:

- » Pannon molyhos tölgyesek *Quercus pubescens*-szel (a terület 20%-a)
- » Szubkontinentális peripannon cserjések
- » Pannon sziklagyepek
- » Szubpannon sztyeppék
- » Hegyi kaszálórétek
- » Szilikátszikkák a *Sedo-Scleranthion* vagy a *Sedo-albi-Veronicion dillenii* pionír növényzetével

Az alábbi közösségi jelentőségű fajok találhatóak a területen:

- » Nagy hőscincér (*Cerambyx cerdo*)
- » Skarlátbogár (*Cucujus cinnaberinus*)
- » Szarvasbogár (*Lucanus cervus*)
- » Kis patkósdenevér (*Rhinolophus hipposideros*)
- » Leánykökörtő (Pulsatilla grandis)

A terület a Nemzeti Ökológiai Hálózat részét képezi, de nem része a Mátrai Tájvédelmi Körzetnek. 100%-ban állami tulajdonban van, a kezelői jogokat az Egererdő Erdészeti Zrt. gyakorolja.

Gyöngyöstarján a Mátraaljai borvidék részét képezi. Megközelítőleg 7000 hektáron természetnek szőlőt, elsősorban fehér fajtákat. Itt megy keresztül a Mátraaljai Borút is, mely nagy lehetőségeket rejt a borturizmus területén. Létrejött egy egyesület is, amely összefogja a termelőket és a településeket, az idelátogató turistákat különböző programokkal várják. Itt található a Haller pince is, melynek építése 1736-ban kezdődött. Közép-Európa leghosszabb egyenes ágú pincéje, 540 méter hosszú, háromszintes komplexum. A pincerendszerben található a szőlőfeldolgozást bemutató állandó kiállítás, valamint

a Bacchus kápolna és a Bacchus szobor is. A település bővelkedik egyéb látnivalókban is. Gyöngyöstarjától 3 km-re, a Natura 2000 terület közvetlen határában található a Sósirét, amely közkedvelt kirándulóhely. Az egykor Borhy Miklós báró tulajdonában lévő, ma szállodaként funkcionáló vadászkastély nagyon felkapott, szinte az év minden részében megtelik az 50 férőhelyes szálló. É-Ny-i irányban, mintegy 4 km-re fekszik festői környezetben Fajzatpuszta, ahol a 8,6 hektáros angolpark közepén a klasszicista stílusban épült kúria áll. Az épület magántulajdonban van, szálláslehetőség a közelében lévő 26 férőhelyes vendégházban van. Egyéb turisztikai látványosság még a műemlék jellegű római katolikus templom, előterében a Szentháromság-szoborral.

A látnivalók mellett természetesen a kirándulásra is számos lehetőség adott a Világos-hegyen és környékén. Az alábbi túracélpontokat érdemes meglátogatni: Ördög-hegy, Kómorzsás-tető, Disznós-part, Tót-hegyes, Babik-kút, Hadnagy-kút, Disznós-kút, Bacsó-kút, Bika-forrás. A Borhy-kastélytól közvetlen túraútvonal visz fel a Világos-hegyre.

A település viszonylag jól el van látva kereskedelmi szálláshelyekkel. A fent említett Borhy kastélyon kívül egy vendégház és egy panzió várja a vendégeket.

1. 3. 3. 6. Ipar

A természetmegőrzési területen ipari tevékenység nem folyik. Gyöngyöstarján községtől ÉNy-ra haladva azonban a Fülebugó-bánya hatalmas kőfejtője található. A bánya több bányaudvarból áll, melyekben két szintben folyik a termelés.

1. 3. 3. 7. Települési viszonyok, területfelhasználási konfliktusok

A Natura 2000 terület teljes egészében Gyöngyöstarján Heves megyei község közigazgatási területén található. Adataink szerint a településrendezési eszközöket 2004-ben fogadták el és azóta több módosításuk történt. A rendelkezésre álló dokumentáció csak a belterületi szabályozási tervet, valamint a szerkezeti és a szabályozási terv kisebb módosítását tartalmazza, amelyek nem érintik a Natura 2000 területet.

A szerkezeti tervi leírás, valamint a HÉSZ sem tartalmaz utalást Natura 2000 területre. A Natura területet érintően nem ismertek a tervlapok, így nem végezhető elemzés és értékelés.

Dudás László

Fecskefarkú lepke

II.

Natura 2000 fenntartási terv

---

1. A terület azonosító adatai

1.1. NÉV

Gyöngyöstarjáni Világos-hegy és Rossz-rétek kiemelt jelentőségű természet-megőrzési terület

1.2. AZONOSÍTÓ KÓD

HUBN20048

1.3. KITERJEDÉS

326,7 hektár

1.4. A KIJELÖLÉS ALAPJÁUL SZOLGÁLÓ FAJOK ÉS/VAGY ÉLŐHELYEK

1.4.1. JELÖLŐ NÖVÉNYFAJOK

Magyar név / Tudományos név	Populáció (A-D)
Leánykökörccsin (<i>Pulsatilla grandis</i>)	C

1.4.2. JELÖLŐ ÁLLATFAJOK

Magyar név / Tudományos név	Populáció (A-D)
Magyar tavaszi fésűsbagoly (<i>Dioszeghyana schmidtii</i>) *	C

* = kiemelt közösségi jelentőségű állatfaj

1.4.3. JELÖLŐ ÉLŐHELYEK

Élőhelytípus kódja	Élőhelytípus megnevezése a 275/2004. (X. 8.) sz. korm. rendelet 4. melléklete szerint	Reprezentativitás (A-D)
40A0	Szubkontinentális peripannon cserjések *	B
6190	Pannon sziklagyepek *	B
6240	Szubpannon sztyeppek *	B
6410	Kékperjés láprétek meszes, tőzeges vagy agyag-bemosódásos talajokon (Molinion caeruleae)	C
8230	Szilikátszklák a Sedo-Scleranthion vagy a Sedo-albi-Veronicion dillenii pionír növényzetével	C
91G0	Pannon gyertyános-tölgyesek <i>Quercus petraea</i> -val és <i>Carpinus betulus</i> -szal *	C
91 H0	Pannon molyhos tölgyesek <i>Quercus pubescens</i> -szel *	B
91M0	Pannon cseres-tölgyesek	B

* = kiemelt közösségi jelentőségű élőhelytípusok

1.5. ÉRINTETT TELEPÜLÉSEK

Heves megye:

Gyöngyöstarján

A tervezési terület által érintett helyrajzi számok listáját az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekkel érintett földrészekről szóló 14/2010. (V. 11.) sz. KvVM rendelet (a továbbiakban: KvVM rendelet) tartalmazza. A Natura 2000 területek által érintett helyrajzi számokat és így a Natura 2000 jogi státust is a KvVM rendelet rögzíti, térképi megjelenítéssel is. A jogi jelleg a megosztással keletkező utód helyrajzi számokra is kiterjed.

1.6. EGYÉB VÉDETTSÉGI KATEGÓRIÁK

A tervezési terület védett természeti területet nem érint, de teljes területen része a „Mátra” különleges madárvédelmi területnek (kód: HUBN10006).

A tervezési terület teljes egészében az országos ökológiai hálózat magterülete.

1.7. TERVEZÉSI ÉS EGYÉB ELŐÍRÁSOK

A tervezési területet érintő, jelenleg érvényben levő körzeti erdőterv átmeneti időszakban készült: a tervezési munkák még az 1996. évi LIV. tv. szerinti szabályozási környezetben indultak, lezárásuk pedig már a 2009. évi XXXVII. tv. hatályba lépése után, de még erdőterv-rendelet nélkül történt. Ennek megfelelően a tervezési területet magába foglaló Gyöngyössolymosi Körzet erdőtervezési irányelvei a Natura 2000 szempontokat csak olyan mértékben foglalták magukba, amennyire a területileg érintett nemzeti park igazgatóság (BNPI) érvényesíteni tudta azokat. A 2010. év elején lezárt, valójában a 2009-2018. közötti időszakra érvényes körzeti erdőterv (csak nem védett területeket érintő) Natura 2000 felülvizsgálata végül 2010. közepén történt meg, s így alakult ki a körzeti erdőterv „végleges” szakmai tartalma.

2. Veszélyeztető tényezők

A Standard Data Form (SDF) 2014. év novemberi – legfrissebb – változatában a tervezési területre vonatkozóan (összességében, vagyis nem élőhely-specifikusan) az alábbi hatások és veszélyeztető tényezők szerepelnek:

Kód	Hatás / Veszélyeztető tényező neve	Tényező jelentősége (H-M-L)	Hatás iránya (P=pozitív, N=negatív)	Hatás eredete (o=külső, i=belső, b=mindkettő)
A10.01	sövény, bozót, cserje eltávolítása	L	N	b
B02.04	lábonálló és/vagy elfekvő holt faanyag eltávolítása	M	N	b
F3.01.01	vadak károkozása (túltartott vadállomány)	M	N	b
I02	problémát jelentő őshonos fajok	L	N	b
K02.01	fajösszetétel változás, szukcesszió	M	N	b
K04.05	növényevők általi károkozás (vadrágás is)	M	N	b
M01	abiotikus viszonyokban a klímaváltozás hatására bekövetkező változások	M	N	b

Megjegyzés: A fenti listában szereplő I02 (= problémát jelentő őshonos fajok) és K02.01 (=fajösszetétel változás, szukcesszió) kategóriák értelmezésénél figyelembe veendő, hogy ezek a hatások/veszélyeztető tényezők nem a terület egészére, hanem csak bizonyos élőhelytípusokra (pl. egykori irtásrétekre) értelmezhetők.

A tervezési területen belül – tekintettel a Standard Data Form (SDF) 2014 novemberi változatának tartalmára és az ezen kívül tapasztaltakra – a jelölő élőhelyek és/vagy fajok szempontjából az idevágó európai uniós jegyzék kategóriáinak használatával (vö. bd.eionet.europa.eu/activities/Natura_2000/reference_portal) az alábbi (aktuális és potenciális) veszélyeztető tényezőkről lehet részletesebben beszélni (az érintettségre vonatkozó %-os értékek a teljes tervezési területhez viszonyítandók):

Kód	Veszélyeztető tényező neve	Tényező jelentősége (H-M-L)	Érintett terület (%)	Milyen jelölő élőhelyre vagy fajra és milyen módon gyakorol hatást?
A03.03	kaszálás felhagyása/hiánya	M	~ 1	6410 – Gyomosodás, cserjésedés, erdő-sődés, a ritka fajok eltűnése
B02	erdőgazdálkodás (általában)	M	~ 95	91G0, 91M0 – Az erdők homogenizálása, az erdők fajokösszetételének és szerkezetének átalakulása, a fajkészlet további szegényítése, vágásos erdőkép fenntartása, mezoklíma-romlás. 91H0 – A véderdő-funkciók veszélyeztetése, az állományok egy részének vágásos üzemmódban kezelése. Magyar tavaszi fésűsbagoly – A faj élőhelyének, illetve életfeltételeinek szűkítése.
B02.04	lábonálló és/vagy elfekvő holt faanyag eltávolítása	M	~ 70	91G0, 91M0 – Az erdőszerkezet kedvezőtlen alakítása, az erdei mikrohabitatok körének szűkítése.
B02.06	nevelővágások (tisztítások és gyérítések)	M	~ 70	91G0, 91M0 – Az erdők homogenizálása, az erdők kedvezőtlen fajösszetételének és szerkezetének kialakítása és fenntartása.
D01.01	ösvények, burkolatlan utak, bicikliutak	L	~ 10	Minden élőhelytípus – Turisztikai és vadászati tevékenység miatt bekövetkező erózió, bolygatás, taposás, illetve erdei utak mentén jelentkező bolygatások, adventív és inváziós fajok előretörése.
F03.01	vadászat, vad károkozása (túltartott vadállomány)	H	~ 100	Minden élőhelytípus – Taposás, túrás, rágás, hántás, erózió, bolygatás, fajszелеkció, az erdők természetes felújulásának, a természeteshez közelítő korösszetétel kialakulásának részleges blokkolása. 6410 – szóró elhelyezése, intenzív taposás, gyomosodás
G01.02	túrázás, lovaglás és nem gépesített járművel végzett tevékenység	L	~ 5	40A0, 6190, 6240, 8230, 91M0, 91H0 – Turisztikai tevékenység miatt bekövetkező talajfelszíni erózió, bolygatás, taposás.
G01.05	sárkányrepülés, siklóernyőzés	L	~ 5	6190, 6240, 91H0 – Elvi lehetőség: a gyepfoltok degradálása, taposása.
I01	idegenhonos inváziós fajok jelenléte	L	~ 5	91G0, 91M0, 91H0 – Elvi lehetőség: az idegenhonos inváziós elemek betelepítése és terjeszkedése.
J01.01	leégés	H	~ 5	40A0, 6190, 6240, 8230, 91H0 – Az élőhelyek átalakulása, átmeneti degradációja, a ritka fajok részleges vagy teljes elpusztítása.
K02.01	természetes fajösszetétel változás, szukcesszió	M	1	6410 – Gyomosodás, cserjésedés, erdő-sődés, a ritka fajok eltűnése
M01	abiotikus viszonyokban a klímaváltozás hatására bekövetkező változások	M	~ 95	91G0, 91M0, 91H0 – Az állományok egészségi állapotának és stabilitásának gyengítése.

3. Kezelési feladatok meghatározása

3.1. TERMÉSZETVÉDELMI CÉLKITŰZÉS, A TERÜLET RENDELTETÉSE

A tervezési területen alapvető, általános természetvédelmi célkitűzés a kijelölés alapjául szolgáló, közösségi jelentőségű élőhelytípusok és fajok kedvező természetvédelmi helyzetének (*favourable conservation status*) helyreállítása, megőrzése, fenntartása, valamint a Natura 2000 területek lehatárolásának alapjául szolgáló természeti állapot, illetve (ahol gazdálkodási tevékenység folyik) a fenntartó gazdálkodás feltételeinek biztosítása.

A korábban erdőrezervátumnak jelölt (végül ilyen minősítést nem nyert), évtizedek óta beavatkozás nélkül fenntartott, 160-200 éves törzseket is tartalmazó, jelenleg faanyag-termelést nem szolgáló üzemmódba sorolt Gyöngyöstarján 3/E erdőrészlet területén – hasonlóan az erdőrezervátumok magterületéhez – elsődleges cél a természetes erdődinamikai folyamatok szabad érvényesülésének, illetve ezen keresztül az előforduló erdei élőhelytípusok (91G0, 9130) természetes erdőfejlődési fázisaihoz kapcsolódó életközösségek spontán szerveződésének biztosítása. Ennek megfelelően a nevezett erdőrészlet területét továbbra is kezelési-gazdálkodási jellegű beavatkozásoktól mentesen (esetleg a bemutatás és kutatás igényeit kiszolgáló, minimális mértékű emberi aktivitás mellett) kell fenntartani.

A gazdálkodással érinthető erdőterületeken alapvető természetvédelmi célként fogalmazható meg, hogy a jelölő cseres-tölgyesek (91M0) és gyertyános-tölgyesek (91G0) – továbbá a kis területen megjelenő, nem jelölő státusú szubmontán bükkösök (9130) – állományait minél kedvezőbb természetességi állapotban kell fenntartani. A kedvező helyzet biztosításához (a termőhelyi viszonyoknak megfelelő természetes élőhelytípushoz való közelítés szükségessége mellett) az önfenntartó folyamatok minél teljesebb körű működésére, illetve egyes kompozicionális és strukturális ismérvek jelenlétére van szükség. Feladatnak tekinthető tehát, a tájhoz fafajú, az élőhelytípusnak megfelelő összetételű cserje- és gypesztinttel rendelkező, elegyes, vegyeskorú, vertikálisan tagolt, a lehető legtöbb szintet tartalmazó, mozaikos, tájidegen fajoktól mentes, holtfában és egyéb mikroélőhelyekben gazdag, idős állományrészeket, illetve igen idős fákat és méretes holtfát is tartalmazó erdők kialakítása és fenntartása. Mindezt optimális esetben a folyamatos erdőborítás irányában tett elmozdulás mellett, drasztikus beavatkozásoktól mentes erdőgazdálkodási megoldásokkal, kíméletes technológiák alkalmazásával lehet biztosítani.

Az extrém termőhelyen álló, véderdő jellegű állományokkal jelen levő molyhos tölgyesek (91H0), valamint a sziklai cserjések (40A0) és hársas sziklaerdők (9180) esetében természetvédelmi célként fogalmazható meg az állományok érintetlen, rendszeres beavatkozás nélküli fenntartása. A molyhos tölgyesek és sziklaerdők esetében csak a faállományok nagyobb területet érintő természeti katasztrófái, illetve bolygatásai (széldöntés, jégtörés stb.) esetében válhatnak szükségessé felújulást segítő, illetve a folyamatos erdőborítás helyreállítását célzó (nem gazdálkodási motivációval végzett) beavatkozások.

A száraz gyepek (6190 – sziklagyepek, 6240 – szubpannon sztyeppek, 8230 – szilikátszikkák pionír növényzete) tekintetében távlati, fő természetvédelmi cél a megőrzés, a jelentős degradáló hatások kizárásával, illetve csökkentésével, a regeneráció lehetőségének biztosításával. Ennek fennállása esetén aktív beavatkozás nem lesz szükséges. A jelenlegi, rendkívül leromlott természetességi állapotban rövid távú cél az állapot javítása, a rekonstrukció, illetve a természetes regeneráció biztosítása. Kiemelendő, hogy a tervezési terület száraz gyepi élőhelyei (ide értve a bokorerdőket nyitabb foltjait is) igazi hegylábi, Alföld peremi állományok, jelentőségük tágabb értelemben (pannon táji, növényföldrajzi, génáramlási szempontból) is igen nagy!

A kaszálórétek (6230 – fajgazdag Nardus-gyepek, 6410 – kékperjés láprétek, 6510 – sík- és dombvidéki kaszálórétek, 6520 – hegyi kaszálórétek), mint másodlagos, ember által kialakított élőhelytípusok aktívan kezelendők. Az állományok nagy részén a rövid távú cél a rekonstrukció, a természetességi

állapot javítása (gyomfajok, zavarástűrők visszaszorítása, természetes állományalkotó és kísérőfajok felkarolása) intenzívebb beavatkozásokkal. A továbbiakban a kedvező állapot (változatos, állományalkotó, kísérő és ritka fajokban gazdag rétek) fenntartása folyamatos, de extenzívebb kezelést igényel.

Az élőhelyek kedvező természetességi állapotának megtartása és helyreállítása mellett (a védett és veszélyeztetett minősítésű egyéb fajok megőrzésének biztosításán túl) védelmi cél a közösségi jelentőségű (részben jelölő elemnek minősülő) állatfajok populációinak megőrzése. A szaproxilofág rovarfajok közül a kék pattanóbogár (*Limoniscus violaceus*), a skarlátbogár (*Cucujus cinnaberinus*) és a havasi cincér (*Rosalia alpina*) életfeltételeinek biztosításához a gazdálkodással érintett erdőkben is szükséges az álló és fekvő, részben méretes holtfa megfelelő mennyiségű és korhadtsági fok szerint is differenciált fenntartása. A nagy hőscincér (*Cerambyx cerdo*) és szarvasbogár (*Lucanus cervus*) védelme érdekében az idős, részben pusztuló faegyedek és állományrészek, a kis patkósdenevér (*Rhinolophus hipposideros*) populációjának védelméhez az odvas-üreges idős törzseket tartalmazó öreg állományrészek folyamatos jelenlétének megteremtése szükséges. A magyar tavaszi fészűsbagoly (*Dioszeghyana schmidtii*) populációinak megőrzéséhez cserben, molyhos tölgyben és juharfajokban (mezei juhar, tatárjuhar) gazdag, változatos szerkezetű erdők folyamatos jelenlétére van szükség.

A száraz gyepekhez kötődő jelölő növényfaj (leánykőkörcsin – *Pulsatilla grandis*) hosszú távú fennmaradása a gyepek fent részletezett védelmével biztosítható.

A tervezési terület erdeinek fenntartása során további szempont a változó klímaviszonyokhoz való alkalmazko-

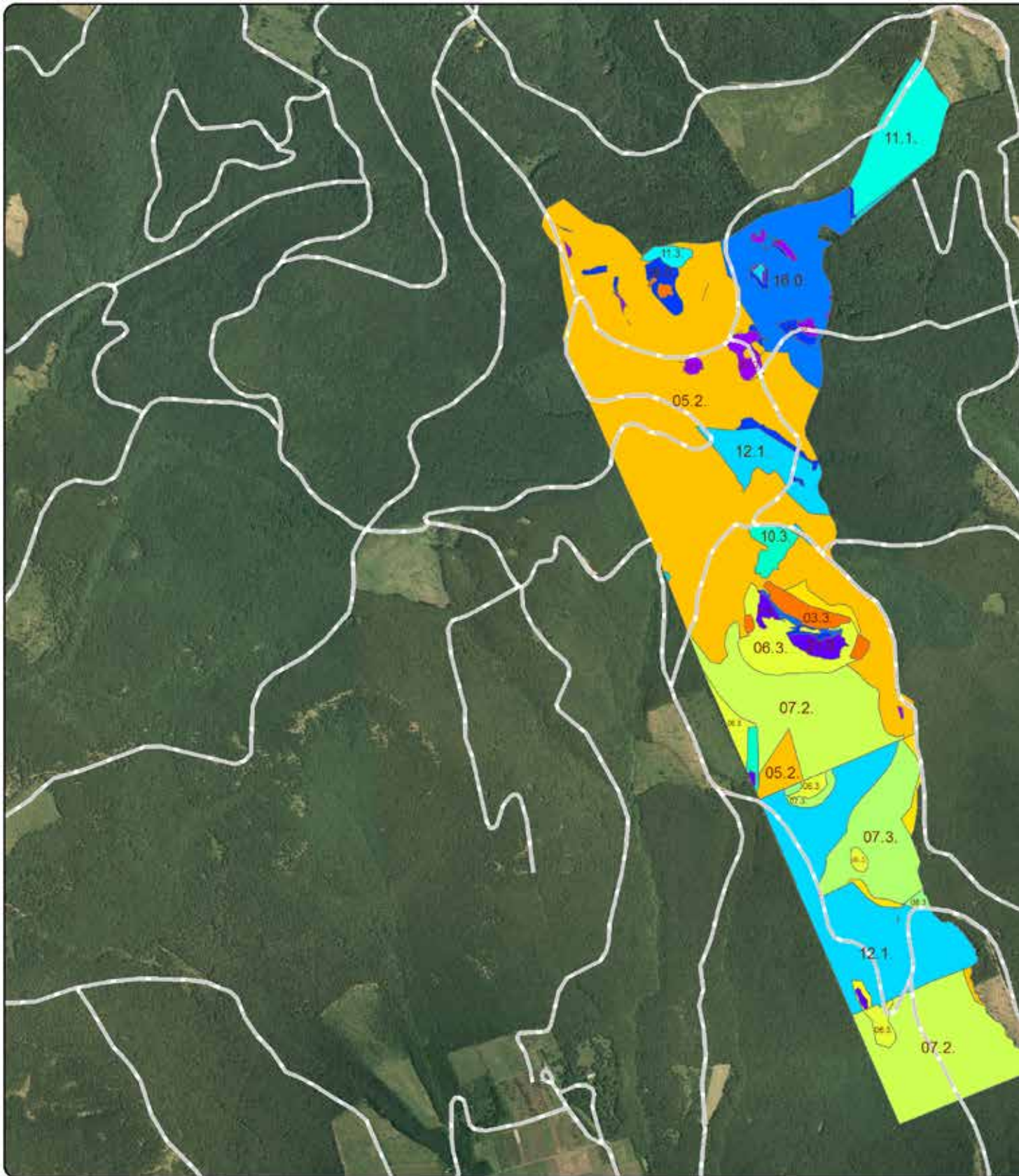
dás képességének fenntartása. Az erdőkben mindezek miatt csak olyan kezelési/gazdálkodási tevékenységek végezhetők, amelyek az állományok egészségi állapotának megőrzése mellett képesek az erdei élőhelyek változó klíma melletti továbbélését, „adaptálódását” is biztosítani. Változatos szerkezet és fajösszetétel kialakítása szükséges tehát, és a hagyományos főfafaj-centrikus megközelítés mellett/helyett az elegyfajok nagyobb elegyarányú jelenlétének tolerálása, segítése is hangsúlyt kell, hogy kapjon.

A tervezési területen belül rendkívül fontos természetvédelmi cél a természetes dinamikai folyamatok feltételeinek biztosítása, illetve, az azt korlátozó vagy blokkoló hatások minél nagyobb mértékű kiszűrése. Ennek megfelelően, a különböző antropogén eredetű bolygatások minimalizálása érdekében, távlatilag is keretek között tartandó a terület turisztikai hasznosítása, folyamatosan ellenőrizendő az adventív (részben inváziós) lágyszárúak és fásszárúak jelenléte, megtelepedése. Mindezen felül biztosítandó a kellően alacsony térségi vadlétszám, amely segít megteremteni az elemeiben teljes, folyamatában hiánytalan, hosszú távon is egészséges faállományt eredményező erdőmegújulást, egyúttal lehetővé teszi az állományok faj-, kor- és térszerkezetének változatosabbá válását, továbbá a száraz gyepek természetközeli állapotú fennmaradását is. A utóbbi feltétel érvényre juttatásához még a leginkább vadjárta termőhelyeken (sziklás-meredek oldalak, száraz déli lejtők stb.) is teljesülniük kellene: erdőkben a lékdinamika intenzív „működésének”, a vad általi, még elfogadható fajszелеkciónak, gyepekben a gyepalkotók (nagyobbrészt füvek) folyamatos regenerációjának, ki kellene alakulnia a zavarástűrők alacsony részarányának, és, mint fő kritériumnak, meg kellene valósulnia, hogy a talajfelszín minden élőhelyen mérsékelten legyen bolygatva, taposva. A vadállomány szabályozásában szerepük lehet a térségben újra megjelenő nagyragadozóknak is.

A „Mátra” különleges madárvédelmi területtel (kód: HUBN10006) való teljes területi átfedés okán a teljesség kedvéért a természetvédelmi célkitűzések között megemlítendő a jelölő madárfajok fészkelő- és táplálkozóhelyeinek biztosítása, az előforduló populációk védelme is. A jelölő madárfajok közül a tervezési terület tekintetében (annak természetföldrajzi és állomány-jellemzői miatt) elsősorban a fekete harkály (*Dryocopus martius*), a közép fakopáncs (*Dendrocopos medius*), a hamvas küllő (*Picus canus*), az örvös légykapó (*Ficedula albicollis*), a kék galamb (*Columba oenas*), az uráli bagoly (*Strix uralensis*), a kígyászölyv (*Circaetus gallicus*) és a darázsölyv (*Pernis apivorus*) védelmi szempontjai kerülhetnek előtérbe.

A Natura 2000 területre vonatkozó természetvédelmi célkitűzések és prioritások a tervezési terület hivatalos Natura 2000 adatlapján (Standard Data Form, SDF) is megtalálhatók.

- KE 03.3. Középkorú-idős törmelékes erdők
- KE 05.2. Középkorú gyertyános-tölgyes
- KE 05.3. Idős gyertyános-tölgyes
- KE 06.1. Fiatal molyhos tölgyes
- KE 06.3. Középkorú-idős molyhos tölgyes
- KE 07.2. Középkorú cseres-tölgyes
- KE 07.3. Idős cseres-tölgyes
- KE 08.3. Középkorú-idős mészkerülő tölgyes
- KE 10.3. Középkorú-idős erdei- és feketefenyves

**A mátrai Natura 2000-es
élőhelyvédelmi területek
Kezelési Egységei**

**HUBN20048
Gyöngyöstarjáni Világos-hegy és
Rossz-rétek kjTT**

Jelmagyarázat

- Úthálózat
- + Vasútvonalak
- Mátra madárvédelmi terület
- Mátrai élőhelyvédelmi területek

Forrás:
DTA - 50
FÖMI
Földművelésügyi Minisztérium
Mezőgazdasági és
Vidékfejlesztési Hivatal

- KE 11.1. Fiatal lucfenyves
- KE 11.3. Középkorú-idős lucfenyves
- KE 12.1. Fiatal zonális erdők (bükkös, gyertyános-tölgyes, cseres-tölgyes)
- KE 16.0. Rezervátum jellegű erdő
- KE 17.0. Peripannon cserjés
- KE 18.0. Másodlagos cserjések
- KE 21.0. Természetes száraz gyepek
- KE 22.0. Űde és nedves kaszálórétek

Szerkesztette:

SZIE TTI GISStudio
Gödöllő, 2016

3.2. KEZELÉSI JAVASLATOK

A következőkben a Natura 2000 területen jelölő minősítésű (A-B-C reprezentativitású) közösségi jelentőségű élőhelytípusok, valamint a közösségi jelentőségű, de nem jelölő minősítésű (D reprezentativitású) élőhelytípusok kezelésére és fenntartására vonatkozó természetvédelmi javaslatokat foglaljuk össze. Ezen túl összegezzük az egyéb (nem közösségi jelentőségű) természetes élőhelytípusok kezelésére és fenntartására vonatkozó természetvédelmi javaslatokat is, továbbá az esetleges rekonstrukciós, rehabilitációs tevékenységek irányainak kijelölése érdekében, röviden kitérünk a fontosabb másodlagos (zömmel idegenhonos fajok által meghatározott) élőhelytípusok kezelési kérdéseire is. A kezelési javaslatok természetesen figyelembe veszik a jelölő állatfajok, valamint az egyéb (védett vagy lokálisan értékesnek minősíthető) fajok élőhelyi igényeit is.

A kezelési javaslatok kapcsán fontos kiemelni, hogy a 275/2004. (X. 8.) sz. korm. rendelet 4.§ (5) pontja értelmében „*a fenntartási terv a Natura 2000 terület kezelésére vonatkozó javaslatokat, valamint ezek megvalósításának lehetséges eszközeit tartalmazza, és jogszabály elterő rendelkezése hiányában kötelező földhasználati szabályokat nem állapít meg.*”

Az itt megfogalmazott kezelési javaslatok célja, hogy a tervezési terület földrajzi jellemzői, az előforduló közösségi jelentőségű értékek és a jelenlegi gazdálkodási gyakorlat alapján javaslatot tegyenek a területfenntartás, területhasznosítás, illetve gazdálkodás jövőben kívánatos módjára. **A fenti jogszabályi kivonat alapján a gazdálkodók számára ezek a természetvédelmi javaslatok jelen terv alapján külön kötelezettséget nem jelentenek, betartásuk csak jövőbeni (a fenntartási terv irányelveivel összhangban kidolgozandó) támogatási programokon keresztül, önkéntes vállalás formájában válhat kötelezővé.** Más előírások esetében a kötelező jelleget értelemszerűen az azokat megalapozó jogszabály, vagy hatósági eszköz támasztja alá, jelen fenntartási terv ezekre az előírásokra (például Az erdőről, az erdő védelméről és az erdőgazdálkodásról szóló 2009. évi XXXVII. törvényből levezethető irányelvekre és kötelezettségekre) csak utalást tesz.

A Natura 2000 célok megvalósításához kapcsolódó, gyep- és erdőterületeket érintő, gazdálkodáshoz köthető természetvédelmi javaslatokat kellően konkretizált és rendszerezett irányelv-csomagok kialakítása érdekében, úgynevezett kezelési egységek (KE) szerint dolgoztuk ki. A kezelési egységek több szempont alapján elkülönítették az élőhelyi sajátosságokhoz és az állományjellemzőkhöz igazodó, térben is lokalizálható egységek, melyek nem követik az ingatlan-nyilvántartási határokat, de sok esetben az erdőrészlet-határokat sem. Az egyes kezelési egységek (ritka kivételtől eltekintve) térben nem egybefüggőek, a legtöbb esetben több különálló foltból összeálló, logikai egységek. E megközelítésnek az az indoka, hogy a Natura 2000 célok hosszú távú megvalósításához a valós, tényleges álló-

mányviszonyokra, valamint az aktuális területhasználati és/vagy gazdálkodási formákra alapozottan megfogalmazott irányelvekre van szükség.

A kezelési egységek meghatározásánál közvetlenül azonos jellemzőkkel bír, s ezért többé-kevésbé azonos kezelést igénylő, térben is jól elhatárolható, több kritérium alapján levezethető egységeket igyekeztünk felállítani. A Mátra területére eső természetmegőrzési területeken (SCI, illetve SAC) a kezelési egységek elhatárolása összességében 4 különböző szempont figyelembe vételével történt, melyet az egységesség kedvéért mindenütt követtünk és ismertettünk:

(1) **A terület védett, illetve nem védett jellege.**
– Védett természeti területekre az 1996. évi LIII. tv. és más természetvédelmi jogszabályok alapján számos olyan irányelv, illetve szabály vonatkozik, mely részben a joganyag, részben a kapcsolódó hatósági eljárások révén kötelező jellegű. Ennek megfelelően a védett és nem védett Natura 2000 területekre vonatkozó kezelési irányelveket – praktikus alfejezet szintjén – differenciálni szükséges, hogy a védettségből levezethető különbségeket (a fenntartási terv kötelező és javasolt elemeit) egyébként azonos jellemzőkkel leírható élőhelyek/állományok esetében is egyértelműen meg lehessen jeleníteni (jelen esetben csak nem védett Natura 2000 területekről van szó).

(2) **Egyedi sajátosságokkal rendelkező, illetve különleges státusú területek jelenléte.**
– Védett természeti területeken és azokon kívül is lehetnek olyan területi egységek, melyek kezelési egységbe sorolását valamilyen egyedi sajátosság, vagy jogszabályból levezethető speciális kötöttség határozza meg. Ezek a kezelési egységek jórészt élőhelyi besorolástól függetlenül kialakított, de Natura 2000 jelölő élőhelyek és/vagy fajok jelenlét is biztosító területrészeket foglalnak magukba. Az ide nem sorolt területek további tagolása jellemzően élőhelytípusok, illetve erdők esetében részben korosztály-típusok szerint történik (vö. 3-4. pont).

(3) *Élőhelytípusok szerinti differenciálódás.*

– A kezelési egységek kialakításának egyik legfontosabb tényezője, hiszen a természetvédelmi kezelési irányelvek jelentős része élőhelyspecifikus. Hasonló kezelési igények esetén (elsősorban gyepek esetében) ugyanakkor többféle élőhelytípus is kerülhet egy kezelési egységbe, illetve, felvetődhet annak az igénye is, hogy egy élőhelytípuson belül tovább differenciáljunk. A további tagolás elvileg több változó alapján történhet, jelen összeállításban most viszont csak az erdők (pontosabban az erdei élőhelytípusok egy része) korosztályok szerinti megbontásával dolgozunk (vö. 4. pont). Élőhelytípus-kategóriaként alaphelyzetben a Natura 2000 jelölő élőhelytípusokat alkalmazzuk, nem közösségi jelentőségű élőhelyeknél viszont a teljes körű tematikai és területi lefedettséget biztosító ÁNÉR-2011 élőhelytípusok is megjelennek.

(4) *Korosztályviszonyok.* – Erdők esetében fontos tényező, hiszen a különböző korú állományokhoz még azonos élőhelytípus esetén is nagyon különböző kezelési irányelveket lehet megfogalmazni. Más oldalról megvilágítva a kérdéskört: a gazdálkodás alatt álló erdők (különösen a zonális erdők) különböző korú állományaiban – célkitűzéseket, technológiai megoldásokat, szakmai fogásokat tekintve – olyannyira eltérő jellegű tevékenységek folynak, hogy a Natura 2000 célok hosszú távú megvalósításához nagyon különböző természetvédelmi irányelvek érvényre juttatására lehet javaslatokat tenni. Az alkalmazott korosztálycsoportok a lassan növé fajok állományai (pl. cseres- és gyertyános tölgyesek) esetében a megalapozó dokumentációban használt kategóriák összevonásával, egyszerűsítésével létrejött egységek: fiatal (1-40 éves), középkorú (41-80 éves) és idős (81 év feletti) erdők. A kifejezetten véderdő karakterű intrazonális erdőknél (molyhos tölgyesek, sziklaerdők) és ültetett fenyvesek esetében – egyszerűsítések okán – csak fiatal korú (1-40 éves) és középkorú-idős (41 év feletti) állományokat tárgyalunk. A már említett zonális erdők (91M0, 91G0, 9130) esetében

emellett a fiatal korú (1-40 éves) állományok közös egységbe vonása is előfordul, mivel az ebben a fázisban végezhető munkák, kezelések nagyon hasonló jellegűek.

A fenti szempontrendszerrel kialakított kezelési egységek – mivel jelölő és nem jelölő élőhelytípusokat egyaránt tartalmaznak – lefedik a teljes tervezési területet. A kezelési egységek (KE) szerinti ismertetés egységes szerkezetben készült:

(a) *„A kezelési egység megfeleltetése”* alpont tartalmazza az adott kezelési egység közösségi jelentőségű (Natura 2000) élőhelyekkel és ÁNÉR-2011 kategóriákkal való megfeleltetését, illetve egyedi sajátosságok alapján kiemelt kezelési egységeknél (ha van) a jogszabályi hivatkozást is.

(b) A *„Kötelezően betartandó kezelési-fenntartási irányelvek”* alpont alatt csak olyan irányelveket és szabályokat tüntettünk fel, melyeket valamilyen korábban megjelent és ma is hatályos jogszabályban, illetve valamilyen érvényben levő ágazati tervben rögzítettek, vagy az említett helyeken leírtakból egyértelműen levezethetők. Az irányelvek és szabályok ismertetése e helyütt alapvetően tömör és rövid, csak a Natura 2000 kijelölés szempontjából legfontosabb tételekre szorítkozik. A kötelezően betartandó irányelvek legfontosabb forrásai:

(1) Az erdőről, az erdő védelméről és az erdőgazdálkodásról szóló 2009. évi XXXVII. tv.

(2) az annak végrehajtására kiadott 153/2009. (XI. 13.) sz. FVM rendelet,

(3) az érvényben levő körzeti erdőterv, továbbá

(4) Az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekről szóló 275/2004. (X. 8.) sz. korm. rendelet és

(5) A 269/2007. (X. 18.) sz. korm. rendelet a Natura 2000 gyepterületek fenntartásának földhasználati szabályairól. A felsorolt források alapján a tervezési terület egészére vonatkozó, mindenhol kötelezően betartandó szabályokat és irányelveket az egyes kezelési egységeknél nem ismertetjük (azok a vonatkozó joganyagban elérhetők).

(c) A *„Javasolt önkéntesen vállalható kezelési-fenntartási feladatok”* alpontban fogalmaztuk meg az érdemi, Natura 2000 célok elérését szolgáló kezelési javaslatokat. A felsorolt javaslatok zöme támogatási rendszerbe illeszthető felvetés, belőlük az agártámogatási rendszer 3.3.1.2. pont szerinti megújításához is lehet meríteni. Egyes kezelési egységeknél (pl. zonális erdők idős állományai) esetenként több javaslatcsomagot, több alternatívát is felvillantunk.

(d) Az „*Élőhelyrekonstrukció javaslatok*” alponban a másodlagos, degradált élőhelytípusok rekonstrukciójának lehetőségeire utalunk, s javaslatokat teszünk az átalakítási, helyreállítási folyamat lehetséges lépéseire, irányelveire. Amennyiben az adott kezelési egységnél nincsenek ilyen típusú problémák, illetve feladatok, ez a pont az ismertetés során kimarad.

(e) „*A kezelési és rekonstrukció javaslatok indoklása*” alponban a lokális sajátosságok kiemelésével a (c) és (d) pont alatt részletezett javaslatok hátterére, megalapozó adataira, indokaira utalunk.

3.2.1. ÉLŐHELYEK KEZELÉSE

A terület lényegében teljes egészében erdőt, valamint közbezárt száraz gyepeket és üde kaszálókat tartalmaz. Alapvető funkciója ezek megőrzése és hasznosítása. Ebből következően kerülendő minden, az erdő- és rétkeszéstől, vadgazdálkodástól eltérő célú hasznosítás és ezt célzó beruházás. Különösen kerülendő a környezeti viszonyokat is megváltoztató bányászat, építési tevékenység, az erdőterület akár csak ideiglenes igénybevétele, az erdő művelési ágból való kivonás, és a jelentősebb környezeti terhelést jelentő (pl. motoros, quados, paplanernyős) turisztikai hasznosítás. A terület tájképi, természet- és történelmi értékei ugyanakkor a kíméletes közjóléti feltárást, bemutatást indokoltá teszik. A teljes terület állami tulajdonban és kezelésben van, ami az említett keretek betartását megkönnyíti.

Az egyes élőhelyek kezelésének módja a Natura 2000 weboldalon olvasható.

3.2.2. FAJVÉDELMI INTÉZKEDÉSEK

Az erdős élőhelyekhez kapcsolódóan rendkívüli fajvédelmi intézkedések szükségessége nem vetődött fel. Ennek az az oka, hogy az élőhelyek fenti irányelvek szerinti, természetvédelmi célokhoz alárendelt kezelésével a területéről leírt jelölő fajok élőhelyi igényei biztosíthatók, az erdők kompozicionális és strukturális jellemzőinek megtartásával-javításával a középhegységi lomboserdőkre jellemző flóra és fauna elemeinek (köztük például, a területen jelölő fajnak számító lepkék) megőrzését, illetve sokféleségének bővítését a Natura 2000 célkitűzések szellemében biztosítani lehet. Egyedi programok és intézkedések a természetmegőrzési területtel átfedő „Mátra” madárvédelmi terület (HUBN10006) jelölő fajainak (ragadozó- madarak, harkályfélék stb.) érdekében tehetők. Néhány fajvédelmi vonatkozású, egyértelműen megfogalmazható, jelentősebb anyagi áldozat vállalása nélkül is megvalósítható, gyakorlatias természetvédelmi szempont:

- » Odvas fák visszahagyása a fakitermelések során: az odulakó madarak (harkályok, énekesmadarak) és emlősök (kiemelten egyes denevérfajok) költő-, szaporodó- és búvóhelyének biztosítása.

- » Gallyfészket hordozó fák és közvetlen környezetük kímélete a fakitermelések során: a ragadozómadarak fészkelési lehetőségeinek biztosítása.
- » A cserjeszint kímélete, a cserjeborítás csak legszükségesebb mértékű alakítása a nevelővágások során: a cserjeszinthez kötődő énekesmadár-fajok fészkelő- és táplálkozó-területeinek kímélete.
- » Az erdei vízfolyások és kisvízállások kímélete a fakitermelések, közelítési és faanyag-szállítási tevékenység során: kétéltűek és egyéb vízi szervezetek élőhelyének megóvása.
- » Lehetőség szerint a fakitermeléseket a fő költési és/vagy vegetációs időszakon kívül végezzék: a területen élő növény- és állatfajok populációinak kímélete a reprodukciós időszakban.

A száraz gyepekben élő, jelölő státusú leánykőöröcsin (*Pulsatilla grandis*) megőrzése érdekében a gyepek rekonstrukcióját kell elvégezni. Hasonló a helyzet az üde réteken élő, nem közösségi jelentőségű, de védett, ritka fajok védelmével kapcsolatban: a rétek kaszálása mindenképp javít a populációik állapotán.

3.2.3. KUTATÁS, MONITOROZÁS

Mindeddig elsősorban florisztikai gyűjtések (a Mátra flórájának vizsgálata), faunisztikai kutatások (pl. ornitológiai vizsgálatok) és élőhelytérképezési munkák (a Mátra élőhelytérképének elkészítése) folytak a területen. Szisztematikus kutatási és monitoring tevékenységről jelenleg nincs tudomásunk a területen, ezért a közeljövőben kívánatos lenne az erdős élőhelytípusok több szempontú vizsgálata, mégpedig az alábbi témakörökben:

- » Az erdőtörténelmi háttér részletesebb tisztázása, a jelenleg látható állományok, illetve élőhely mintázat történelmi előzményeinek alapos feltárása.
- » Az erdők természetességi állapotának részletes felmérése és értékelése: mindez a jelenlegi, aktuális állapot minél alaposabb ismeretéhez segítene bennünket.

- » Egyes erdei élőhelyi elemek és/vagy mikroélőhelyek részletesebb felmérése és értékelése: az így nyert (pl. legelőerdőkből maradt hagyásfákra, idős fákra, fekvő és álló holtfára, gyökértá-nyérokra) vonatkozó adatok egyes élőlénycsoportok jelenlétének közvetett adatolásához vagy predikciójához használhatók.
- » Hosszú távú erdődinamikai kutatások indítása a Gyöngyöstarján 3/E erdőrészlet területén.
- » A Natura 2000 jelölő fajok populációinak még részletesebb felmérése, élőhelyi preferenciájuk pontosítása lokális vizsgálatokkal, a fajok hosszú távú monitorozása.
- » Az erdők állapot-változásának vizsgálata: a jelölő élőhelytípusok állományaiban lezajló változások monitoringja a Natura 2000 célkitűzések megvalósulásának sikerességét vagy éppen problémáit tudná visszaigazolni.
- » Az erdőgazdálkodási tevékenység hatás-monitorozása: e vizsgálat-sorozat révén a gazdálkodási/kezelési célú beavatkozások természetességet, illetve erdőállapotot befolyásoló hatá-
sairól nyernénk részletesebb képet.
- » Gyepek állapotának felmérése és állapotváltozásának célirányos (többéves) követése, különösen a leromlott, aktív beavatkozással (élőhely-rekonstrukcióval) érintett területeken. Elsődleges cél a természetességi-degradáltsági állapot vizsgálata.

3.3. A KEZELÉSI JAVASLATOK MEGVALÓSÍTÁSÁNAK LEHETSÉGES ESZKÖZEI A JOGSZABÁLYOK ÉS A TULAJDONVISZONYOK FÜGGVÉNYÉBEN

A kötelezően betartandó erdőgazdálkodási/erdőkezelési irányelvek érvényesítésére jogszabályi támogatottság alapján három lehetséges út kínálkozik:

- » Gazdálkodási/kezelési irányelvek érvényesítése egyedi erdészeti hatósági ügyek során.
- » Gazdálkodási/kezelési irányelvek érvényesítése erdőterv-módosítási eljárás kezdeményezése útján (azonnali intézkedést igénylő, kiemelt Natura 2000 feladatok esetén).
- » Gazdálkodási/kezelési irányelvek érvényesítése a soron következő körzeti erdőtervezések során (az irányelvek beépítése az erdőterv-rendelet szövegébe).

Az erdős élőhelyekkel kapcsolatban javasolt (önkéntesen vállalható) kezelési-fenntartási és fejlesztési feladatok megvalósítása a mindenkori pályázati lehetőségek, illetve az gazdálkodók ambíciói

és vállalásai függvényében lehetséges. A vállalatok egy része nem igényel külön erdészeti hatósági eljárást (pl. kíméletes közelítés, érintetlen állományrész vagy holtfa visszahagyása), más részük (pl. üzemmód-váltás) viszont engedélyköteles. Az erdészeti ágazaton belül igénybe vehető kezelési-fenntartási és fejlesztési jellegű támogatások szektorfüggőek: a nem állami szféra több támogatási lehetőséghez jut, míg az állami erdők (pontosabban az 50 %-nál nagyobb hányadban állami tulajdonban levő erdők) esetében az elérhető támogatási jogcímek és források korlátozottak.

3.3.1. AGRÁRTÁMOGATÁSOK

3.3.1.1. Jelenleg működő agrártámogatási rendszer

Az erdőtervezett erdőkre igénybe vehető támogatásokat az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alapból (EMVA) finanszírozzák. A 2007-2013 közötti uniós költségvetési ciklusban kiírt támogatási jogcímek átalakítása jelenleg is folyamatban van, így a 2014-2020 közötti időszakra érvényes szabályok, illetve támogatási jogcímek még pontosan nem ismertek. Annyi bizonyos, hogy a Natura 2000 területek uniós finanszírozása 2014-2020-ban is döntően a jelen időszakot meghatározó, úgynevezett „integrációs megközelítés” szerint történik. Továbbra sem lesz tehát, egy külön erre a célra

elkülönített alap, hanem a Natura 2000 területek megőrzése kapcsán felmerülő fejlesztési igényeket a meglévő uniós pénzügyi eszközök – különböző alapok (erdők esetében elsősorban az EMVA) – keretében fogják érvényesíteni. A korábbi időszakban indított támogatások körét (szektorfüggőséget hangsúlyozó tagolással) röviden a következőkben tekintjük át.

1. SZEKTORTÓL FÜGGETLENÜL IGÉNYBE VEHETŐ TÁMOGATÁSOK:

A) 32/2008. (III. 27.) sz. FVM rendelet az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alapból az erdészeti potenciál helyreállítására nyújtandó támogatások igénybevételének részletes szabályairól – a jogszabály alapján normatív, vissza nem térítendő támogatás igényelhető a természeti katasztrófa (pl. vízkár, szélkár, tűzkár) által sújtott területeken az erdészeti potenciál helyreállítására, valamint a másodlagos erdőkárok megelőzésére:

- » alaptámogatás: (a) erdőfelújítást megelőző terület-előkészítés, a károsodott faállomány letermelése, (b) első kivitelű erdősítés vagy pótlás, (c) törevágás vagy sarjztatás
- » kiegészítő támogatás: (a) bakhátak létesítése, (b) 10 fokot meghaladó lejtésű területen padka létesítése, (c) 15 fokot meghaladó lejtésű területen rőzsefonat vagy talajfogó gát létesítése

B) 139/2009. (X. 22.) sz. FVM rendelet az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alapból az erdőszerkezet átalakításához nyújtandó támogatások részletes feltételeiről – A jogszabály alapján normatív, területalapú, vissza nem térítendő támogatás igényelhető az alábbi fafajcserés szerkezet-átalakítási beavatkozások finanszírozására:

- » erdőállomány alatti erdősítéssel történő szerkezetátalakítás
- » tarvágást követő szerkezetátalakítás: (a) fafajcserével, (b) fafajcserével, tuskózással, gyökérfésüléssel, (c) fafajcserével, fainjektálással vagy tuskókenéssel
- » állománykiegészítéssel történő szerkezetátalakítás

AZ ÖNKORMÁNYZATI ÉS TÖBBSÉGI ÁLLAMI TULAJDONÚ TERÜLETEK KIVÉTELÉVEL IGÉNYBE VEHETŐ TÁMOGATÁSOK:

A tulajdonviszonyok miatt a tervezési területen nem releváns.

A különböző támogatási jogcímek tervezési területen belüli igénybevételéről adatokkal nem rendelkezünk. Az állami tulajdon 100%-os aránya miatt megállapítható, hogy az erdőgazdálkodónak az érintett erdőterületre sem erdő-környezetvédelmi támogatást, sem Natura 2000 kompenzációt nem állt módjában igénybe venni.

3.3.1.2. Javasolt agrártámogatási rendszer

A felsoroltakhoz képest új támogatási jogcímre (részletes elővizsgálatok híján) itt most nem tudunk javaslatot tenni, a vizsgálati terület erdein belül mutatkozó 100%-os állami tulajdoni hányad miatt azonban szükségesnek tartanánk a fenti szempontok, illetve jogcímek kiterjesztését valamilyen módon az állami szektorra is. Mivel az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alapból (EMVA) közvetlenül nem támogathatók az állami tulajdonú területek, itt szóba jöhetnek esetleg az állami erdőgazdálkodás rendszerén belül elkészítendő belső szabályozások (hozzájuk rendeltlen pedig belső pénzeszköz-elkülönítések), illetve, a plusz források

bevonását lehetővé tevő, az ismertetett (vagy azokhoz hasonló) jogcímek szerinti, természetvédelmi célokat is szolgáló tevékenységek megvalósítását segítő pályázatok. Elemezni szükséges továbbá a jelenlegi támogatás-igénylések és támogatottság mértékét, a futó programok megfelelőségét, hogy a működő támogatási programok hatékonyságáról reális helyzetképet kapjunk.

Felhasznált irodalom

SZAKMAI ANYAGOK

- B. GÁL E. (2010): A Mátravidék település- és birtoklástörténete. In: BARÁZ Cs. (szerk.): A Mátrai Tájvédelmi Körzet. Heves és Nógrád határán. – Bükk Nemzeti Park Igazgatóság, Eger, p. 299-307.
- BARTHA D. (2013): Természetvédelmi élőhelyismeret. – Mezőgazda Kiadó, Budapest, 213 pp.
- BÖLÖNI J. – MOLNÁR Zs. – KUN A. (szerk.) (2011): Magyarország Élőhelyei. Vegetációtípusok leírása és határozója, ÁNÉR 2011. – MTA Ökológiai és Botanikai Kutatóintézete, Vácrátót, 441 pp.
- DANSZKY I. (szerk.) (1963): Magyarország erdőgazdasági tájainak erdőfelújítási, erdőtelepítési irányelvei és eljárásai V. Északi-középhegység erdőgazdasági tájcsoport. – Országos Erdészeti Főigazgatóság, Budapest, 817 pp. + 1 térkép + XXXII.
- DÖVÉNYI Z. (szerk.) (2010): Magyarország kistájainak katasztere- MTA Földrajztudományi Kutatóintézet Budapest, 2. átdolgozott és bővített kiadás
- FRANK T. (szerk.) (2000): Természet–Erdő–Gazdálkodás. – Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület & Pro Silva Hungaria Egyesület, Eger, 214 pp.
- FRANK T. – SZMORAD F. (2014): Védett erdők természetességi állapotának fenntartása és fejlesztése. (Rosalia Kézikönyvek 2.) – Duna-Ipoly Nemzeti Park Igazgatóság, Budapest, 160 pp.
- FODOR L. (2010): A Mátravidék régészeti lelőhelyei, leletei. In: BARÁZ Cs. (szerk.): A Mátrai Tájvédelmi Körzet. Heves és Nógrád határán. – Bükk Nemzeti Park Igazgatóság, Eger, p. 229-250.
- GYALOG L. – PELIKÁN P. – ZELENKA T. (szerk.) (2010): A Mátra földtani térképe. In: BARÁZ Cs. (szerk.): A Mátrai Tájvédelmi Körzet. Heves és Nógrád határán. – Bükk Nemzeti Park Igazgatóság, Eger, térképmelléklet.
- HARASZTHY L. (szerk.) (2014): Natura 2000 fajok és élőhelyek Magyarországon. – Pro Vértes Közalapítvány, Csákvár, 956 pp.
- HAVAS-HORVÁTH I. – ŐSZ G. (2010): Az erdő- és vadgazdálkodás története. In: BARÁZ Cs. (szerk.): A Mátrai Tájvédelmi Körzet. Heves és Nógrád határán. – Bükk Nemzeti Park Igazgatóság, Eger, p. 309-316.
- KOLTAY A. – JANIK G. – NAGY A. – LOVÁSZ Á. – DUDÁS B. – REMÉNYFY R. (2012): Tömeges fenyőpusztulás a Mátrafüredi Erdészet területén. – Erdészeti Lapok 147(10): 302-303.
- KOVÁCS, M. (1969): Das Corno-Quercetum des Mátra-Gebirges. – Vegetatio Acta Geobotanica 19(1-6): 240-255.
- KOVÁCS, M. (1975): Beziehung zwischen Vegetation und Boden. Die Bodenverhältnisse der Waldgesellschaften des Mátragebirges. – Akadémiai Kiadó, Budapest, 357 pp.
- ŐSZ G. (szerk.) (2010): A gyöngyössolymosi erdészeti tervezési körzet második erdőterve (2009-2018). – Kézirat, Heves Megyei Mezőgazdasági Szakigazgatási Hivatal Erdészeti Igazgatósága, Eger, 127 pp.

SRAMKÓ G. (2014): A Gyöngyöstarjáni Világos-hegy és Rossz-rétek (Natura 2000 kód: HUBN20048) területének élőhelytérképe. – Kutatási jelentés, Kazár, digitális adatállomány.

SRAMKÓ G. (2014): Összefoglaló adatléírás a Gyöngyöstarjáni Világos-hegy és Rossz-rétek (Natura 2000 kód: HUBN20048) természetmegőrzési területén található élőhelytípusokról. – Kutatási jelentés, Kazár, 25 pp.

VARGA B. (2013): A folyamatos erdőborítás fenntartása melletti erdőgazdálkodás alapjai. (Silva Naturalis 1.) – Nyugat-magyarországi Egyetem Kiadó, Sopron, 251 pp.

VOJTKÓ A. – SRAMKÓ G. – MAGOS G. – HARMOS K. (2010): Növényvilág. In: BARÁZ Cs. (szerk.): A Mátrai Tájvédelmi Körzet. Heves és Nógrád határán. – Bükk Nemzeti Park Igazgatóság, Eger, p. 149-174.

A „Gyöngyöstarjáni Világos-hegy és Rossz-rétek” kiemelt jelentőségű természetmegőrzési terület (HUBN20050) Natura 2000 adatlapja (www.termeszetvedelem.hu)

ÚTMUTATÓK

VÁTI (2009): Módszertani útmutató. A 2006/18/176.02.01 számú átmeneti támogatás keretében megvalósult „Natura 2000 területek fenntartási tervének elkészítése és ehhez kapcsolódó szolgáltatások elvégzése” című projekt során megfogalmazódott tervezési tapasztalatok és javaslatok. – VÁTI Magyar Regionális Fejlesztési és Urbanisztikai Nonprofit Kft., Budapest, 93 pp.

KvVM (2010): Szakmai háttéranyag a hazai Natura 2000 területek kijelölésének alapjául szolgáló erdei élőhelytípusok kezelési irányelveinek meghatározásához. – KvVM Természetvédelmi Szakállamtitkárság, Budapest, 78 pp.

VM (2014): Útmutató a Natura 2000 fenntartási tervek készítéséhez. – VM Természetmegőrzési Főosztály, Budapest, 28 pp. + mellékletek

---

JOGSZABÁLYOK

Az Európai Közösségek Tanácsa 92/43/EGK irányelve (1992. május 21.) a természetes élőhelyek, valamint a vadon élő állatok és növények védelméről

275/2004. (X. 8.) sz. korm. rendelet az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekről

---

ADATBÁZISOK

- » Standard Data Form (SDF) 2013. évi adatbázis
- » Országos Erdőállomány-Adattár 2013. január 1-ji állapotadatok

Kolon archívum

Hétpettyes katicabogár

2016